
TRANSILVANIA

(Buletin de tehnică a culturii.)

Apel

Țara a intrat într'o nouă epocă a vieții obștești. Energiile cheltuite înainte prea intens, adeseori zădarnic sau chiar contrar intereselor obștei românești, în cadrele partidelor politice, sunt azi la dispoziția unei munci constructive pentru binele neamului. Eliminat a fost unul dintre principalele motive ale desunirii, eliminată este dominațiunea unor crezuri politice, adeseori cu totul streine de felul de a fi și a gândi al neamului nostru și mai ușor ne vom putea întâlni, în sfârșit, într'o solidară muncă românească.

Această unire în gânduri și simțiri a fost cheazășia rezistenței noastre din trecut, a fost cea mai de seamă dintre armele, cari ne-au pregătit izbânda. Și numai noi, cei din Ardeal și Banat, știm cât de mult ne-a oprit în drum gânduri și fapte bune, desunirea datorită politicei, numai noi știm cât de mult am suferit, văzând cum frați se luptau contra frașilor, văzând că de dragul unor — adeseori meschine — interese personale sau locale, se uitau marile rosturi ale neamului și datoria noastră a tuturor, de a ne pune întâi în slujba lor.

De aici înainte, așa o dorim din tot sufletul, e pace la sate. Intelectualii noștri, dornici de a-și cheltui surplusul de energii pentru binele obștesc, vor putea să-și îndrepte gândul, netulburat de ideologii streine și dragostea, neîncătușată de interese electorale, către țărănimea noastră dornică de îndrumare spre bine.

Ridicați din mijlocul fărânimii prin truda și jertfa accesteia, înzestrați cu însușirile de seamă moștenite din patrimoniului etnic păstrat cu sfințenie în sânul fărânimii românești și asigurați în libertatea de a munci și crea tot prin forță hotărâtoare a puterniciei noastre fărânimi, intelectualii noștri își vor înțelege din nou datorია și rostul, de a fi ocrotitorii celor dela țară, de a aduce toată jertfa pentru binele și viitorul lor etnic.

Munca noastră însă, trebuie să fie adusă frățește ca un prinos de recunoștință pentru tot, ce am primit. Ea trebuie să fie încălzită de dragostea pentru neam și îndrumată neconținut de grija de a-i sluji viitorul cât mai devotat și cât mai priceput. Abia așa vom fi sensibili la cerințele reale ale fărânimii, abia așa vom prețui, așa cum se cuvine, comoara etnică așezată în poporul dela țară și ne vom înrola cu drag și desinteresat în acțiunea menită să-l ocrotească.

Niciodată munca plătită, condusă de ordine și regulamente nu va putea înlocui apostolatul plin de sensibilitatea devotamentului. Niciodată rutina funcționărească nu va putea înlocui rodnică inițiativă.

„Asociațiunea“ noastră din primul moment al existenței și-a înțeles acest rost. Ea a cuprins în sânul ei și a încadrat în rodnică muncă românească pe toți intelectualii din Ardeal și Banat. Ea a fost ocrotitoarea păturii fărânești și, propovăduind unirea tuturor forțelor etnice peste interesele politice sau profesionale, a pregătit unirea mare.

După epoca de desbinare, de uitare a cerințelor fărânimii, de nesocotire a intereselor reale etnice, e timpul suprem, să ne unim deci din nou cu toții sub steagul vechei noastre „Asociații“. Dușmanii de ieri, dușmani ne sunt și azi înăuntrul țării noastre și ne vor rămâne și în viitor. Înarmați cu toate armele dibăciei, cu toată hotărârea de a ne adormi atenția și a ne irosi rezistența, ei pun neconținut și în strânsă solidaritate toate forțele în mișcare pentru a recuceri, ce pe nedrept odată, a lor a fost. Acestui elan disciplinat și hotărât, degeaba vom încerca să punem în cale birouri cu funcționari și disciplină impusă. El nu va putea fi oprit și biruit decât tot prin elan, tot prin hotărâre și

disciplină, însuflețită de idealul etnic și de spiritul de jertfă pentru binele neamului. Și dacă alte instituții culturale depun o activitate civilizatorie la sate, ameliorând mediul de trai, noi să rămânem credincioși tradiției noastre, să încălzim, să lumină și să fim treaz sufletul românesc, să l fim sensibil la tot ce ar putea să-i compromită viitorul și să umbrească soarta celor ce vor veni și să păstrăm și să dăm urmașilor, nepătat și neștirbit, patrimoniul scump al moștenirii noastre românești. Aceasta a fost și va trebui să rămână misiunea „Astrei“, pe care nici o altă instituție culturală nu o va putea suplini.

În vremuri grele, uniți ne-a aflat soarta. Vremuri grele trăim! Uniți să stăm din nou în jurul „Astrei“ noastre, intelectuali români, a „Astrei“, care cu drag Vă încadrează pe toți în munca rodnică și frățească pentru viitorul neamului și al țării.

Să fim adânc recunoscători Regelui nostru, că prin noua așezare a vieții noastre obștești a netezit drumul spre unirea și afirmarea forțelor românești. Să fim recunoscători și să ne folosim cu încredere și prudență prevăzătoare de acest dar neprețuit. De noi depinde, să dovedim, că am înțeles adâncul rost al acestei eliberări spirituale, un rost pe care noi cei din Ardeal și Banat îl înțelegem înaintea tuturor în toată însemnătatea lui covârșitoare și pe care-l dorim împlinit, din tot sufletul nostru.

Dr. Iuliu Moldovan,
Președintele „Astrei“.

„Astra“ și despoliticianizarea vieții în Stat

de **Dr. G. Preda**,
vicepreședinte al „Astrei“.

Articolul 4 din statutele „Astrei“ prevede — precum știm, — că în adunările acestei instituțiuni, nu trebuie să se discute chestiuni religioase și politice. Conducătorii „Astrei“ au ținut ca articolul să fie respectat și deci ca în acest altar de cultură românească să nu se facă niciodată politică de partid sau confesionalism.

Acest fapt nu a fost îndreptat nici contra Religiei pe care o respectăm cu toții, nici contra Politicii care rămâne ca cea mai importantă știință și artă de a armoniza interesele individuale cu cele generale. Articolul era introdus de făuritorii instituției (ei înșiși mari prelați) cu scopul de nu se provoca discuțiuni confesionale care ar fi putut mări și mai mult desbinarea dintre frați, (desbinarea adusă odinioară prin legea maghiară) și de a înlătura mijloacele politicianiste certate cu civilizația, care ar fi putut mieșora și discredita valoarea politicii.

Trebuie totuși să recunoaștem că paroxismul luptelor politice de după războiu a avut o influență dăunătoare asupra tuturor organizațiilor din Stat și indirect asupra „Astrei“.

Pot spune că influența asupra acestei instituții culturale s'a exercitat pe două căi: prima a fost prin înregistrarea celor mai mulți membri ai „Astrei“ în partidele politice, deci prin o mai mare preocupare de politicianism și neglijare a intereselor „Astrei“; a doua a fost prin influența ce au exercitat acești membri aștriști politicianizați asupra maselor populare, cu consecințe pe care le cunoaștem aproape cu toți.

Dacă egoismul și dorul de parventre al unor înregistrați politici contribuau ca „Astra“ să primească indirect lovituri nemeritate, atunci când nu era condusă de cei pe care-i voiau respectivi, nu mai puțin lupta politică fără măsură și fără urbanitate în fața sătenilor, aruncarea de epitete, injurii, etc. cu scop de a discredita adversarul au mărit asperitățile, învrăjbirile între frați, — (chiar între

membrii aceleiași familii) au făcut să se suspecteze și să se deprecieze apostolatul cultural și încetul cu încetul au contribuit la distrugerea a ceea ce constituie puterea și bucuria unei națiuni la: „speranța și credința în mai bine“.

Dar luptele politice sterile, toctrea simțurilor, întunecarea judecății, etc. făceau să nu se mai vadă cum pescuitorii în apă tulbure foloseau încredințările ce-și aruncau reciproc frații de același neam și sânge, și profitau de pe urma învrăjbirii și desbinării lor.

„Astra“ a trebuit deci pe lângă alte neajunsuri (în special materiale), să suporte și această vitregie a vremurilor aduse printr'un astfel de politicantism condamnat, care i-a încetinit mult mersul. Totuși încălzită la focul sacru al dărtorii sale, la căldura teșită din cutele sufletești ale fondatorilor și înaintașilor ei, ea a pășit mereu înainte și dările de seamă anuale exprimă sincer, cele înfăptuite.

Continuându-și programul, ea răspândea pe unde trecea o atmosferă de optimism și speranțe. Incredzătoare în forțele aduse prin seva trecutului, atrăgea atenția tuturor asupra faptului că nu aparține nici anumitor persoane, nici anumitor partide sau regiuni și că deci are dreptul la colaborarea și sprijinul tuturor Românilor pentru a-și putea realiza cât mai bine și mai complet scopurile.

Noul așezământ constituțional adus prin nouă constituție, cred că este de folos la calmarea febrei politice și prin ea la neliniștea sufletească a politicantilor, neliniște provocată prin ciocnirea diferitelor mentalități politice și prin certurile ivite prin aplicarea măsurilor dictate de principiile politice.

Politicianistul calmat nu-și va mai exalta ambiția, vanitatea, orgolul sau alte sentimente rele, nu-și va risipi energiile înzadar, ci își va căuta în liniște de ocupația ce o are, de munca ce trebuie să o depună spre binele obștesc și va deveni cu încetul un eufronic adică un om înțelegător, ponderat, conciliant, armonizant.

Poporul dela sate care începuse să se sature de supraofetele și supralicitățile ce se făceau de partizanii diferitelor partide, își va căuta de asemeni liniștit de ocupația lui.

Priviți de scopurile politice. credem apoi că toate inimile și mințile românești se vor îndrepta spre țelurile culturale și naționale ale neamului.

Nu se va mai uita ușor faptul că suntem o țară lărgită prin atâtea jertfe, că nu avem cuprinși în interiorul frontierelor pe toți fiii neamului și că suntem priviți poate cu dușmănie, invidie și răutate de unii vecini. Nu vom uita ușor că suntem o națiune tânără și că trebuie ca prin creațiuni și muncă folositoare să aducem dovada virtuților și energilor de care dispunem, ocupându-ne locul pe care-l merităm în concertul țărilor din lume.

Încât privește „Astra“ noi cel dela conducere rămânem ca și în trecut purtătorii steagului ce ni l-au transmis înaintașii și considerăm ca o datorie să-l ținem cât mai înălțat pe terenul culturii, al muncii creatoare, izvoritoare de speranțe, a bunei înțelegeri și armonii. Chemăm astăzi mai mult ca oricând la ogorul de muncă toate energiile producătoare ale neamului, pentru ca roadele culese să poată îmbogăți cu adevărat, patrimoniul sufletesc al poporului.

Punând interesul obștesc mai presus de cel personal, punând dragostea în locul urei, sprijinul în locul bârfelei, munca pozitivă în locul celei negative, încrederea în sine și în Dumnezeu, în locul desnădejdei și disperării, sperăm să aducem cât mai repede o reabilitare, o însănătoșire a neamului îmbolnăvit prin politichianism și o dragoste față de cele ce pot interesa binele obștesc și în special cultura neamului.

Și acum un ultim și important cuvânt :

M. S. Regele Carol II, președintele de onoare al „Astrei“ și-a afirmat voința sa nu numai ca voevod al culturii, așezând domnia Sa pe temelia acestei culturi adică pe temelia veșniciei concurenței și stimulului dintre oameni și dintre națiuni, El este creatorul noului așezământ constituțional.

Astăzi mai mult ca oricând se cere să facem ca fiecare cetățean să vadă clar foloasele acestei creațiuni, să se arate vrednic de această nouă organizare a lucrului, vrednic de încrederea ce se pune în el și ce se așteaptă dela el, vrednic de sacrificiul făcut de acel ce repauzează

în sutele de mii de morminte de pe cuprinsul acestei țări și cărora le datorim tot ceea ce avem.

Strânși uniți deci în jurul M. S. Regelui, în cultul unanim al prodigioasei sale activități, noi trebuie să activăm și mai intens pe teren cultural și național răspunzând atât îndemnul nostru sufletec, cât și exemplului Puteriteului Păzitor al hotarelor întregite.

Figuri și fapte pilduitoare, din trecut.

Politicianismul înfierat de „Asociațiune“

de H. P.-P.

Vasile Goldiș exclamă, în Brașov, la adun. gen. din 1925: „Ne-am destrămat în clase, tagme, profesii, partide, coterii. Am început să pierdem simțul solidarității neamului, să disprețuim trecutul și să neglijăm viitorul. Otrăvită prin ideologia materialistă, lumea noastră nebunește asalt spre îmbogățire rapidă și fără nici un scrupul“.

În 1927: „Sub regimul concepției de viață a vremii, năzuințele multimilor de a da legii și puterii publice îngrădiri, cari să asigure *ordinea*, dar totuși să reducă guvernarea la măsura utilă progresului comun și să frâneze aviditatea firească a guvernanților, — toate eforturile de a preface proprietatea în funcțiune socială, garantându-i totuși ființarea, de a elimina urmările păgubitoare ale concurenței desfrânate, fără a-i stingheri libertatea se sfarmă de capacitatea clasei acaparatoare de averi și de putere“.

„Să desperăm?“ întreba Goldiș. *Nu!* „Ci mai vârtos, noi, aceștia, cari am rămas credincioși tradiției și idealului solidarității naționale, în fața vrăjmășiei vremurilor, cu neliniștită credință în puterea de viață a neamului, vom încorda puterile noastre prin tăria voinței“.

La „*Congresul cultural*“, ținut în Sibiu, în zilele de 24—26 Aprilie 1930, a avut „Astra“ între problemele de dezbătut și cele două teme: Raportul dintre „Astra“ și Stat și „*Astră*“ și *politica*. Raportorul temei din urmă, dl rector al școlii politehnice din Timișoara, pe atunci, *Dr. V. Vălcovici*, accentua:

„Pozițiunea Asociațiunii față de politică pare că este stabilită de art. 4 din statute, care spune că „în adunările Asociațiunii nu se pot discuta chestiunile religioase și politice“. Și de sigur că bine a făcut Asociațiunea că și-a impus încă dela început o strictă rezervă față de politică, în înțelesul restrâns al acestui cuvânt, punându-se astfel la adăpost de scăderile pe cari *lupta politică de partid* o aduce cu sine. Căci armele de luptă în vâltoarea politice obișnuite nu se aleg întotdeauna de către combatanți numai cu grija de îndreptare și de păzire a marginilor impuse de obligațiunile oricărui om de onoare față de adevăr, ci ele se aleg adeseori după alte considerațiuni, fără căutare prea severă la baza de susținere morală a lor. De aceea se întâmplă adesea ca cele mai bune intențiuni să ducă la vătămarea chiar a intereselor superioare pentru a căror apărare s'a inițiat lupta, iar luptătorul civilizat, care se așteaptă la un occidental „fair play“ să se găsească în arenă complet dezarmat în fața armelor pe cari nu le admite și nu le poate întrebunța“.

„Acest motiv, care a îndepărtat de viața noastră politică numeroase din forțele reale românești cu greutate morală și care prin urmare ar trebui să dea de gândit mai mult decât a dat până acum conducătorilor noștri politici, este îndestulător pentru a justifica retragerea „Asociațiunii“ în tranșeele garantate prin articolul 4 al statutelor“.

„Există totuși un sens mai larg al cuvântului „politică“, pe care ni l-a reamintit președintele Asociațiunii, dl V. Goldiș, în magistralul său cuvânt festiv ținut la deschiderea adunării generale a „Astrei“, la Turda, în 1929. Politica, spunea dl Goldiș, „este arta de a găsi și aplica măsurile și metodele celei mai prielnice împreună-vieșuiri a oamenilor. A transforma în acorduri, antinomiile dintre îndatoririle sociale și interesele personale“.

„In această înaltă și largă accepție a cuvântului“, urmează dl Vălcovici, „Asociațiunea“ își poate găsi un rol important de activitate politică“.

„Nu ar face decât să continue firul unei luminoase activități pe care protagoniștii și întemeietorii „Asociațiunii“ au desfășurat-o în trecut. Căci marile figuri ale lui Șaguna, Cipariu, Barițiu și Mocloni au pus carul plin de oboseli pe jăgașul unei politici naționale“.

După citirea referatului dlui Vălcovici s'a născut o vie discuție la congresul din 1930, la care au luat parte dnii Oct. Goga, Bogdan-Ducea, I. Lupaș, Simion Mehedinți, canonicul Ștefan Roșianu, Silviu Dragomir, Jean Bart (Botez) — care a pledat pentru „un apel către fruntașii tuturor par-

tidelor politice" — și președ. V. Goldiș, care a arătat că toate partidele sunt reprezentate în comitetul central al Asociațiunii.

La „Concluziile” congresului se pot citi următoarele: „Pct. 11. La temelia Asociațiunii culturale „Astra” rămâne ca în trecut, astfel și în viitor *ideea națională în concepția ei civilizatorică*, ferită de orice șovinism. „Astra” deci va continua să facă și pe viitor, ca și în trecut, operă de solidaritate *constructivă* și de naționalism integral în domeniul culturii și al educațiunii poporului. *Eliminând* cu desăvârșire din sânul ei *orice disensiuni politice ori confesionale*, ea va rămâne altarul sfânt al idealului național și al solidarității naționale”.

Și la adun. gen. din Timișoara (1937) când s'a constituit „Regionala Bănățeană a Astrei”, s'au auzit glasuri energice, cari au cerut ca politicianismul să nu mai macine energiile, ci să se ralleze cu toții, într'o emulație nobilă, afară de partide.

Deplângând moartea antecesorului său Vasile Goldiș, actualul președ. al Asociațiunii, dl. *Dr. Iuliu Moldovan*, rostea, la adun. gen. dela Tg. Mureș, în 1934:

„dacă această (rodire liniștită a fondului etnic în țărânlime) cu răbdarea și înțelegerea dragostei, nouă, celor mulți, ne lartă greșeli individuale, inerente firii omenești pe cari totuși ea le plătește cu trecătoare dureri și suferințe, o grea încercare, o *capitală risipă de scumpe energii*, înseamnă *desbinări între acei mari fii ai neamului*, cari prin rara distincțiune a sufletului lor românesc, sunt mențiți să fie păzitorii principali ai tainicei comori a firii noastre românești.

În ceea ce privește punctul de vedere al dlui vicepreș. *Dr. Gh. Preda*, rugăm pe binevotatorul cetitor să citească în numărul de față art. dsale: „Astra” și despoliticianizarea vieții în Stat”.

Inceputul revoluției din 1848/49 în județul Alba

de **Dr. Vasile Bologa.**

Întâi de toate câteva cuvinte despre starea acestui județ din inima Ardealului, care se numia atunci: *Județul Alba de jos*.

Locuitorii județului la începutul anului 1848, erau 196.000 de suflete. Dintre aceștia 20 de mii erau Maghiari, 7—8

mai Sași, iar toți ceilalți erau Români, care locuiau în masă pe întreg teritoriul județului, dar mai ales în munții Abrudului cu băile lor de aur, argint ș. a.

În munții Abrudului erau foarte puțini Unguri, îi puteai număra pe degete, ca funcționarii de stat ori meseriași, prin orașele Zlatna, Abrud, Roșta ș. a.

Afară de munții Abrudului, partea cea mai mare a județului se întindea pe Murăș, Târnave și Secaș, cu cel mai roditor pământ din Ardeal și cu vii bogate la poalele Munților Apuseni și pe Târnave. Iar în preajma revoluției din 1848, atâta bogăție era îngrămădită în acest județ, bucate, vin, vite, aur, argint etc., încât un istoric maghiar l-a zis, că lapte și miere curgea în acest județ ca în Canaan. Și cu drept cuvânt.

Cu toate acestea *nobilimea maghiară, nemeșii*, cari erau domnii pământului și stăpânii zilei, nu găseau *chip și modru* pentru un tratu mai pașnic cu locuitorii Români, cari erau într'un număr atât de covârșitor față de ei, atât în acest județ, cât și în Transilvania peste tot.

Ei voiau să întemeieze o nouă stăpânire ungurească pe aceste platuri, de sine stătătoare, independentă, cu toată desconsiderare a intereselor poporului Român, deși acesta era într'un număr atât de covârșitor față de ei. Cu alte cuvinte, ei voiau să se continue *iobăgia* în altă formă, dar tot în folosul lor, ca în trecut.

Ca să-și poată împlini acest scop, privirile lor erau mereu îndreptate asupra Budapestei, capitala Ungariei, unde frații lor Unguri pregăteau cu înverșunare izbucnirea revoluției, care izbucnise mai întâi în Paris, în Februarie 1848, apoi în Berlin, München și Viena.

În Budapesta a izbucnit revoluția în 15 Martie 1848, împotriva feudalismului cu sistemul *iobăgiei* și împotriva împăratului din *Casa de Habsburg* din Viena.

Vestea despre izbucnirea revoluției în Budapesta a sosit în Alud, capitala județului Alba, în 19 Martie 1848 și a fost întâmplinată cu nespusă bucurie din partea Ungurilor. Toți purtau cocardă națională ungurească și peste câteva zile au ținut o însuflețită *adunare poporală* în biserică reformată din Alud, în care au cerut *schimbarea regimului, schimbarea funcționarilor și uniunea Ardealului cu Ungaria*. „*Unio vagy halál*“, untune sau moarte, strigau Ungurii pretutindeni. Iar peste noapte, după această adunare, a dispărut *pajura cu două capete*, care simboliza stăpânirea *Habsburgilor* din Viena, de pe toate clădirile oficilor publice din Alud. Au ținut apoi adunări populare și în Alba-

Iulia, în Abrud și în Ocna-Sibitului și în tot locul au cerut uniunea Ardealului cu Unguria.

După aceste adunări populare, s'a convocat îndată și Congregația comitatului pe ziua de 30 Martie 1848 în Aiud, ea să aibe și oarecare colorit oficial mișcărilor politice ale acestui popor neastâmpărat.

În adunarea comitatensă s'au luat cele mai îndrăznețe hotărâri. Din ședința adunării încă, au trimis imediat o delegație de trei la guvernatorul țării în Cluj, cu cerere stăruitoare în numele județului, ca să convoace cât mai repede *Dieta țării*, care să hotărască asupra *uniunii Ardealului cu Ungaria* și asupra altor lucruri însemnate dela ordinea zilei.

Delegația a și plecat îndată la Cluj, cu mare alatu și a treia zi a sosit cu răspunsul guvernatorului, că a luat măsuri pentru *convocarea Dietei* și așteaptă să sosească aprobarea în tot momentul, care dacă ar întârzia, e gata să convoace Dieta pe răspundere proprie, în vederea agitației spiritelor.

Congregația a luat la cunoștință răspunsul guvernatorului și încă în ședința aceea și-a ales deputații pentru Dieta ce se va ține în Cluj, cu îndrumare să voteze pentru următoarele hotărâri:

1. Uniunea Ardealului cu Ungaria;
2. Egalitate de drept pentru toți cetățenii țării;
3. Sarcinile publice să le poarte toți cetățenii țării deopotrivă;
4. Pentru cazul că nu s'ar convoca Dieta din Cluj, să se prezinte cei aleși la Dieta din Pesta ca reprezentanți ai acestui județ.

Cum se vede Ungurii se grăbeau, în ruptul capului, să organizeze pe aceste platuri o nouă stăpânire ungu-rească, fără să ție seamă, că aici e și poporul român de mult de ani încoace, în număr nespus de covârșitor față de ei, cu interesele sale și cu voința sa proprie.

La început Românii priveau cu oarecare rezervă aceste mișcări ale Ungurilor, pentru că Românul din fire nu e pripl și nici provocător.

Deodată cu aceste mișcări însă, după adunarea populară din Aiud, Ungurii au început să și organizeze și *gărzii naționale* pentru paza și siguranța vieții și averii etc.

În Aiud s'a înființat cea dintâi gardă națională ungu-rească cu 600—700 pedestri și 200 călăreți. Apoi în celelalte orașe și sate din județ. Arme au primit cei mai mulți, dela Comanda militară din Cetatea de Alba-Iulia.

La început au intrat și Români în aceste gărzii naționale. Dar pentru scurt timp. În Oena-Sibitului d. p., care atunci se ținea de județul Alba, Români au declarat, că numai așa intră în garda lor națională, dacă își aleg ei ofițerii și dacă *comanda e în limba românească*. Ungurii n'au primit aceste condiții și s'au constituit în gardă națională separată, fără Români. În lupte același an însă, s'au constituit și Români în gardă națională, împreună cu muncitorii din băile de sare de acolo, ca la 700 bărbați¹⁾ și peste vară au trăit în relații bune gardiștii. Spre toamnă însă, relațiile s'au înrăutățit, s'au prefăcut în dușmănie, și s'au înarmat și Români cu lănci, securi, coase și puști, care aveau.

Intr'aceea se svonise știrea, că se va șterge *iobăgia*, ceea ce Români au întâmpinat cu nespusă bucurie. Dar Ungurii înfățișau lucrul, că *ștergerea iobăgiei* ar fi un *dar al marinimiei lor*. Prin aceasta credeau, să câștige poporul Român pentru planul lor, de a proclama Ungaria: *Stat independent*.

Apucătura n'a succes, pentru că Români s'au recules în curând și au văzut, că spiritul timpului aduce cu sine reformele vechi de stat, nu domnii pământului, care mai curând t-ar fi iobăgit din nou, să fi putut, decât să-l elibereze. Iar unii dintre iobagii mai înmoși au și început, încă din primăvara anului 1848, a nu presta roba domnilor de pământ.

Gărzile naționale ale Ungurilor însă, făceau neîntrerupt exerciții militare în vederea evenimentelor ce se așteptau, asupra cărora ei erau bine informați de frații lor din Budapesta. Dar mișcărilor gardiștilor nu se mărgineau numai la orașul în care se organizaseră, ei pâlcuiri de gardiști ieșeau mereu și prin satele Române din apropierea Aludului, când mai liniștite când mai amenințătoare, ca să intimideze pe Români.

Aceste mișcări ale gardiștilor, au provocat mare tulburare între Români și nu mai puteau sta nepăsători în fața lor. Au început și ei, să dea semne de îngrijorare, de reacțiune. Au început și ei să se provadă cu arme, după împrejurări, cel puțin o lance la fiecare casă.

Simțind aceasta autoritățile județului au cerut la finea lui Aprilie, să se introducă *legea marțială* în județul Alba, ceea ce a și urmat îndată, deși în multe părți a întâmpinat împotrivire această dispoziție, chiar și între Unguri.

¹⁾ Toate datele acestea sunt luate după Monografia județului Alba de jos, în original: „*Alsófehér vármegye Monográfiája*“, de Szilágyi Farkas, Aiud — 1898.

Căpeteniile județului însă, nu s'au mulțumit cu atâta. Au cerut și ajutorul armatei și la finea lui Aprilie a sosit în Atud și un batalion din Regmt. 1 de Grăniceri Săcuti, pentru paza siguranței publice din Atud și împrejurime.

Cum vedem pentru paza Ungurilor se luaseră toate măsurile posibile. Acestea însă mai mult agitau spiritele, decât să le liniștească, pentrucă e în firea omului când se vede amenințat, să grăbească a se apăra.

Aceasta era atmosfera sufletească în Transilvania când se începuseră pregătirile pentru ținerea *adunării naționale a poporului Român* la Blaj în 3/15 Mai 1848.

Arhiterii poporului Român, *Șaguna* dela Sibiu și *Lemény* dela Blaj, au cerut voie pentru ținerea adunării, ceea ce s'a și acordat pe lângă asistența unui *comisar regal* și pe lângă alte multe îngrădiri de siguranță și răspundere. Scopul adunării era, să desbată toate doleanțele poporului Român din Transilvania, cu privire la situația sa politică, economică, bisericească, culturală etc., să le cuprindă într'o petiție și să le înainteze *Dietei țării* în Cluj, care fusese convocată pe ziua de 29 Mai 1848.

Destindu-se ținerea adunării naționale, cu deosebire prin tineretul școalelor din Blaj, la ziua numită au sosit în Blaj mii și mii de țărani români din toate părțile Ardealului. Grăbiau cu nespusă însuflețire sub conducerea preoților, învățătorilor și cărturarilor Români, în cântece de bucurie că acolo se va rosti și *ștergerea iobăgiei*.

Numărul Românilor întruniți la această adunare, zic unii dintre cronicarii timpului, că ar fi fost 60—70 de mii, alții 20—30 de mii. Cel mai mulți zic însă, că au fost 40 de mii. Intre aceștia au fost și fericiții noștri părinți. Din Geoagiul de sus d. p., locul meu de naștere, sunt dator să amintesc, că între alții, preoții: *Nicolae Repede, Vasilie Neagoe și Antoniu Pop*, cu tatăl meu și moșul meu, *Ioan și Melente Bolog*, împreună au luat parte la acea măreață adunare națională a poporului Român și ne povestiau încântați despre ea. În deosebi scena jurământului i-a impresionat și povestiau cu multă plăcere un incident hazliu dela acea scenă. Anume: când mulțimea și-a ridicat mâna dreaptă spre ceriu, cu trei degete împreunate pentru jurământ, un nobil Român dela Deva, *Vasile Nopcea*, mare proprietar și f. prefect pe vremuri și-a ridicat mâna *inmănușată*. Unul dintre prieteni i-a observat: *jos cu mânușa Vasilică!*... Un moment tăcere apoi... Dar *Vasilică* s'a conformat îndată, iar în popor multă vreme se povestia cu plăcere despre acest caz hazliu din adunarea dela Blaj.

În această adunare s'au spus și s'au stabilit toate drepturile poporului Român, într'acelea la locul întâi: *ștergerea iobăgiei*. Din aceasta au și răsărit apoi, cele dintâi ciocniri între Români și Unguri. O socoteală veche altcum, care, secole de-a-rândul innădușită în sufletul poporului Român, trebuia să răsufle odată. A și urmat în scurtă vreme, cum se va vedea.

(Va urma).

Indrumări culturale.

Nova așezare constituțională și „Asociațiunea“

de **Al. Dima.**

Înalta înțelepciune a M. S. Regelui, purtătorul de cuvânt și profetul neamului, Cel care „prin grația lui Dumnezeu“ limpezește norii grei ai văzduhului politic și antină de cerurile viitorului stelele de aur către care se cade a ne îndrepta, cu sprijinul unor aleși bărbați cu adâncă râvnă de țară și totdeauna cu vrerea liberă a obștei românești, a hotărât nașterii și statului o nouă așezare constituțională. Ne-am încredințat astfel cu toții a trăi una din clipele cu adevărat istorice ale neamului, când minți clar văzătoare și mâni puternice au înțeles să pună odată capăt unui desmăț obștesc ce măcina fără de folos energiile și bunăvoințele țării în bătălii cu totul sterile, în vălmășaguri zadarnice și primejdioase.

Ca după furtună sau vijor, liniște mare și fericită s'a așernut pe întinsul cuprins al țării, noua orânduire năzuită a se arăta pretutindeni. Se simte vânt de temelnice înnoiri mângâind fețele bătute de ploaie și înghețate de vijor.

Ce altceva decât freamăt de nespusă bucurie, de adâncă ușurare, de desăvârșită fericită, poate cuprinde făptura „Asociației“ și pe luptătorii ei? N'a așteptat ea de aproape două decenți elipa de față cu înfrigurare, n'a trăit ea zi de

zi tristețele atâtor înfrângeri și jalea pustirilor fără de rost, în suflete? Dar bunul Dumnezeu a voit ca minunea să se înfăptuiască totuși sub chipul noii așezări constituționale. Să-i însemnăm actul cu bucurie darurile pe care le-a oferit generos neamului și „Asociațiunii“.

* * *

Spiritul din care dintru început a izvorât „Astra“ a fost un zeu al armoniei. Sub bolta noii înjghebări dela 1861, au venit deopotrivă ortodocșii și uniții, dușmanii politicii pe cât puteau fi pe aceea vreme, cărturarii și fericiții cu duhul, bogații și săracii, spre a se contopi cu toții în singura mare și eternă realitate spirituală: *neamul și destinul lui*.

Opera acestei obștești unificări nu s'a săvârșit cu prea multe greutate, înaintea războiului. În fața pericolului unite și masiv al desnaționalizării, Românii au știut să fie simpli, dar dârzi, *Români*. Opoziția crează totdeauna fermentul cel mai sigur al cristalizării naționale.

Cu întregirea neamului însă, cu pierderea dușmanului care secătura dinlăuntru Ardealul, opoziția a dispărut și odată cu ea s'au slăbit și legăturile concordiei naționale. Molima politicii a pătruns, s'a încuibat tot mai îndrăzneț și neinduplecat, a împărțit pe frați, l-a înjghebat în grupări cu interese și vederi opuse, a deslănțuit ură și vrășmășie.

Într'o astfel de atmosferă, „Asociațiunea“ era fără îndoielă o arătare ciudată, nepotrivită, tulburătoare pentru semănătorii de vânt. Înconjurată de neîncredere, bănuțită de uniți și de alții că merge pe anume căi politice, „Astra“ troznește ca o navă în vârtej, fără a se pierde însă, înfruntând cu semeție valurile, sentină și stăpână pe sine ca una ce știa că la urmă numai *Adevărul* va putea învinge. (Este locul să amintim actul fericită întâmplare care a făcut ca în ultima vreme să apară din pana prețutului nostru prozator și colaborator — *I. Agârbiceanu* — romanul ce înfățișează cu ace de satiră și plesnet de biciu, acele moravuri de care vorbim mai sus și pe care scriitorul le atribuie cu atâta dreptate „sectarilor“). Și atdona s'a și întâmplat. *Adevărul* a învins. S'a pus capăt furtunilor deslănțuite între frați și s'au bolțit mărit de azur în suflete.

Un câmp prielnic muncii „Asociațiunii“ s'a creat așa dar. Vrabile vor înceta și inimile vor fi mai primitoare de cuvânt bun și înțelept. Iată de ce, conducerea „Astrei“ dându-și pe deplin seama de însemnătatea momentului istoric prin care trecem, atrage cu stăruință atențiunea luptătorilor ei să porceadă la o nouă cruciadă întru izbândirea idealurilor noastre. Conștiinți de activitate nouă și senină s'au înfiripat. Să le folosim cu pricepere și entuziasmul de totdeauna.

O concentrare a puterilor „Astrei“ și o mărire a efortului fruntașilor noștri se impune negreșit. Fiindcă dacă pe deoparte noua orânduire a țării ne vine în ajutor, să nu uităm că o altă datorie se ridică în fața noastră: o lege oricât de fericit inspirată ar fi, trebuie cunoscută în spiritul și litera ei, arătându-i-se binefacerile în comparație cu relele stări ale trecutului. O izbândă nu poate veni decât de pe urma unei îndelungi și răbdătoare opere de lumânare a celor mulți, de educare a lor după noile idealuri.

Luptătorii „Asociațiunii“ sunt și de data aceasta chemați la locurile de onoare și avantgardă. Să ducă până în ultimile colțuri de țară, în adâncimea văilor și pe coastele munților, pe întinsul câmpiilor și la umbra pădurilor, noua solie de pace și muncă a M. S. Regelui. Căci noua așezare constituțională e în fiecare rând al ei — un înalt act de cultură, — o evanghelie a dreptății, generozității, păcii și muncii românești, iar menirea „Asociațiunii“ nu e alta decât să-și fluture drapelele, acolo unde răsună cuvântul inaripat al culturii naționale.

O propunere

Denumirea despărțămintelor „Astrei“

de **Horia Teculescu.**

Cu prilejul unei adunări a comitetului din Sighișoara, fiind de față dl prof. I. Moldovan, președintele „Astrei“ (fiu al județului Târnava Mare, născut în Mediaș), am făcut o propunere, pe care domnia sa a găsit-o potrivită, rugându-mă să-i arăt îndreptățirea și să fac un apel către despărțăminte pentru a o adopta.

Am crezut, anume, nimerit că fiecare despărțământ județean să poarte, pe lângă numărul de până acum și numele unei personalități culturale din acea regiune. De asemenea, fiecare despărțământ de plasă ar fi bine să poarte denumirea după cel mai rășărit fiu al ținutului.

Stabilindu-se ctitoria culturală, figura rezumativă a năzuințelor spre lumină dintr'un colț de țară, ar urma să fie înviată, prin adunarea materialului pentru o monografie, prin însemnarea, cu o placă de marmoră, a casei în care s'a născut și prin ridicarea unui bust sau monument, care să fie locul de pelerinaj în zilele mari ale neamului. S'ar ajunge, astfel, la o istorie culturală locală, trezitoare de mândrie, care ar naște noi îndemnuri spre înfăptuiri culturale pentru neam.

Și pentru ca praful zilei să nu păteze altarul nostru de lumină, stăruiese ca numai numele celor morți să fie scrise cu litere de aur la locul unde se cuvine.

* * *

Cunoașterea trecutului și cultul oamenilor mari intensifică sentimentul iubirii de neam. E natural ca cei cari adună în sufletul lor amintirile istorice să aibă conștiința națională mai adâncă, să se simtă mai legați de pământul țării și de trecutul neamului. Dar să începem cunoașterea trecutului cu mediul în care trăim, cu frântura de pământ care se cheamă județ. Este o datorie pentru fiecare președinte de despărțământ să străbată județul și în lung și în lat, să adune toate reminiscențele istorice, să adune material pentru o monografie a orașului și ținutului, să facă, eventual, chiar săpături arheologice, să colecteze folclorul regiunii, să însemneze locul de unde au plecat în largul vieții românești energiile de valoare, să le eternizeze figura în trăinicia bronzului, să le lege numele de-o Casă Națională cu bibliotecă, de muzeul regiunii și de toate inițiativele culturale de aci înainte, ca, pretutindent, cel mai luminat fiu al neamului să ne îndrumeze pașii, să răscolească în noi îndemnurile spre bine și vremea să nu acopere urmele strămoșilor.

Căci ce școală mai bună am găsi, pentru noile generații, decât sufletul oamenilor mari și vatra de jar a tradi-

flei, memoria colectivității? Cinstirea reală a trecutului, printr'o admirație activă, trezește clipe de reculegere și îndemnuri nobile în sufletul generației tinere. Comemorările, zice dl N. Iorga, nu învie morții. Dar ele scot din colțul lor de nemurire, unde arde înaintea lor numai buruiana săracă a recunoașterii, din partea celor puțin, chipurile mari ale trecutului și le aduc, în lumina făclilor de pomenire, înaintea atâtoră, cari până atunci nu știau nimic despre acel oamenii sau îi uitaseră. Și poporul întreg, pentru care se face comemorarea (și nu pentru mortul de câțiva ani sau de câteva veacuri), se simte în adevăr trăind mai puternic în clipele procesiilor, rugăciunilor și cuvântărilor, căci la puterea lui se adaugă atunci, în ceasul de recunoștință, puterea păstrată în scris, așezăminte și fapte, a celui care se pomenește.

* * *

Nu ne îndoiim că fiecare despărțământ își va alege pe cel mai vrednic dintre ei, pomenindu-l an de an. Vor învia, astfel, pe marii noștri preoți: S. Ștefan, S. Brancovici, Inochentie Micu, P. P. Aron, V. Moga, A. Șaguna, Z. Bolu, I. Popasu, I. Micu Moldovan, A. Bunea, V. Lucaclu și D. Gaspar. Pe luptătorii: Hortia, A. Iancu, I. Romanul, Axente Sever, I. Buteanu, S. Balint, I. Măcelar, D. Fodor, Fl. Micaș, D. Moldovan, I. Puscartu, I. Hodoș, E. Murgu, A. Mureșanu, I. Mișu, V. Babeș, C. Brediceanu, P. Cosma, A. C. Popoviciu, Șt. C. Pop, V. Braniște și D. Goldiș. Pe scriitorii: Coresi, S. Micu, G. Șineai, P. Maior, T. Cișariu, A. Pumnul, I. Budai Deleanu, G. Barișiu, A. Mureșanu, I. Slavici, I. Popoviciu-Bănățeanul, I. Dulcan, G. Coșbuc, V. Vlad-Delamarina, I. Gorun, Șt. O. Iosif, Il. Chendi și pe sburătorul spre albastru A. Vlaicu. Pe dascălii fără de odihnă și fără de prihană: G. Lazăr, D. Eustatievici, R. Tempea, D. Țichindeal, S. Bărnăușu, S. Popoviciu Barcianu, D. Fabian Bob, A. Florian, N. Bălășescu, I. Măiorescu, G. Munteanu, A. Tr. Laurian, Al. Papiu Ilarian, Șt. Micu, M. Străjan, A. Densuștanu, N. Densuștanu, Gr. D. Borgovanu, M. Nicoară, D. Glodariu, C. D. Loga, I. Meșotă, I. Lapedatu, Gr. Silași, I. Lăzăriciu, I. Bogdan, A. Bârseanu, V. Oniștu, Al. Bogdan și G. Bogdan Dulcă.

Domnii președinți vor înștra și pe bărbații vrednici pe cari condeii mei au uitat să-i însemneze, raportând la centru, cum cred că ar fi potrivit să se numească despărțământul, conducerea centrală urmând să stabilească denumirile.

Prevăd o întrebare: ce ne facem cu județele Ciuc, Odorhetu și Trei Scaune? Răspund: despărțământul Ciuc ar putea foarte bine să poarte numele lui I. Creangă, care ne spune limpede (în Amintiri) că moșul său David Creangă, a venit din munții Ciucului pe la 1780. Cel dela Odorhetu ar putea lua numele lui Șt. O. Iosif, fiind alături satul Drăușeni, din care și trage originea familia poetului. Sau s'ar mândri cu numele lui G. Lazăr, care, pe la 1806, predica în biserica ortodoxă din Săcel, fiind educator al fiului contelei Gyulai din acel sat. Apoi, se va găsi și pentru Trei Scaune vreun punct de contact cu cultura românească, sau vreun bărbat mai răsărit din acea regiune. Să nu uităm că și G. Asachi își avea originea undeva prin regiunea secuzată (Teaca Oltului).

Iar, de aci înainte, la adunarea generală anuală, fiecare despărțământ va pomeni pe ctitorul său, printr'un parastas și o înviere a faptelor sale, alături de obișnuitele procese verbale și de searbede rapoarte.

Admirația pasivă a trecutului trebuie să înceteze, căci e vremea să facem adevăratul examen de cultură, prin păstrarea cu pietate a ctitorilor noștri culturali.

Cu credință și cu dragoste să ne apropiem, cu evlavie, și mâni ploase, împărtășindu-ne cu sfintele taine ale trecutului, pășind, astfel, spre viitor, cu gând curat și cu încredere, căci, oricât de însemnat ar fi trecutul, e, totuși, mai mare viitorul neamului nostru. Pentru mărirea lui, s'așezăm cruci pe mormintele celor cari au fost și să sădăm idealuri în sufletul celor cari vor veni. Altcum, înzadar vom aștepta să ne pomenească generațiile viitoare, dacă nu vor vedea că noi ne-am cinstit cu pietate înaintașii.

Români cari nu vorbesc românește

de Ion Breazu.

Cel mai mare păcat, pe care îl poate săvârși un Român împotriva limbii lui, adevărat păcat de moarte, este să nu și-o vorbească, sau să și-o disprețuiască.

Românii cari și-au încărcat conștiința cu acest păcat se pot împărți în două categorii. Din cea dintâi fac parte acele elemente ale clasei noastre conducătoare, orășeni sau boieri și mari și mici, care s'au lăsați vrăjiți de cultura franceză până la ignorarea și disprețul față de propria lor ființă națională. Tot ce venea din Franța — mai ales de la Paris — a fost și este încă pentru aceștia, investit cu prestigiul superiorității, față de care modestele noastre încercări de a ne crea o cultură proprie, sunt sortite pierii sau ridicolului. Cele mai alese personalități române din secolul al XIX-lea și de la începutul celui în care trăim, au luptat cu energie împotriva acestei imitații bolnăvicioase. Ba s'au găsit destui între Francezii înșiși, mari prieteni ai noștri, care să ne spună — ca de pildă Michelet — tocmai fiindcă ne iubeau cu sinceritate: „Fiți voi înșivă! Nu imitați pe nimeni!“

Întâia consecință a acestei maimuțării nesăbuite a fost cultul exagerat al limbii franceze, urmat de indiferența și uneori de disprețul față de limba românească. Curentul naționalist și popular din cultura noastră a stăvilit întru câțiva acest val de influență, căutând să-l îndrepte spre albia lui firească. Căci să fim înțeleși: e departe de noi gândul de a cere zid chinezesc în fața culturii franceze, căreia îi datorăm atâtea daruri neprețuite.

Astăzi imitația franceză a scăzut deci, s'ar putea chiar afirma că, în timpul din urmă, a coborât din clasa boieră, unde limba românească a crescut în cinste, în clasa noastră burgheză, impestrițată până la desfigurare cu elemente de origine străină. Nu se mai vorbește astăzi franțuzește din snobism și cu ostentație, cum se vorbea odată. Sămânța Chiriței lui Alecsandri n'a dispărut însă cu desăvârșire. Ea se duce astăzi la baluri, serate și la teatru în costum național — fiindcă așa este moda — ciripește însă

cu prietenele ei în franțuzește, iar, înloarsă acasă, o așteaptă același roman franțuzesc de dubloasă calitate. Avem așa dar și astăzi destul orășeni care preferă în conversație și lectură limba francoză celei românești. Li avem într'o măsură mai mare decât oricare din națiunile europene. Vorbind și citind mult, ei au ajuns să și gândească în tiparele limbii franceze. Lor se datorește înainte de toate invazia neologismelor și formelor sintactice franceze în limba noastră de astăzi. Dragostea față de limba maternă numai atunci e însă trainică și fructuoasă când este — ca orice dragoste adevărată — totală și statornică. A o striga cu prilejuri solemne, pentru ca întors acasă să vorbești cu soția și copiii numai în franțuzește, sau să citești cu nesaț toate fleacurile ziarelor parisiene, nu este dovadă de legătură adâncă cu graul strămoșilor. Și e curios cum au suferit de acest păcat chiar și unii dintre scriitorii noștri, a căror contribuție la îmbogățirea limbii noastre este unanim recunoscută. O mare parte din corespondența familiară a lui Alecsandri, de pildă, este redactată în franțuzește, tot așa cum în franțuzește sunt toate scrisorile publicate într'o ediție critică recentă, pe care Al. Odobescu le-a trimis soției sale, Sașa. Să ne mai mirăm atunci că singura fiică a lui Alecsandri își publică în 1929, memoriile în limba franceză?...

În categoria a doua intră Românii care și-au pierdut limba, sau cărora le-a slăbit dragostea față de ea, în urma conviețuirii îndelungate cu națiunile învecinate, al căror jug l-am sfărmat în 1918. Numărul acestora a scăzut mult în cele două decenii de stăpânire românească. Totuși el este încă destul de mare pentru a ne da de gândit și a ne mustra pentru nepăsarea de până acum față de această problemă. Am lăsat și aici totul în grija timpului, bunul nostru aliat și protector, căruia l-am încredințat de atâtea ori soarta.

Românii cari săvârșesc, adeseori din ignoranță, acest păcat împotriva limbii lor trebuie să ne îngrijoreze mai mult decât cel din întâia categorie, prin faptul că o mare parte din ei sunt așezați de-a-lungul frontierelor, acolo adică unde caracterele etnice ar trebui să fie mai vii și mai puternice.

Nu suntem în măsură să cunoaștem situația acestor Români pe întreaga întindere a granițelor noastre. O anchetă care ar avea de scop să ne înfățișeze atitudinea acestora față de limba națională ar fi bine venită. Întru cât am avut prilejul să vedem adeseori în timpul din urmă frontiera de Vest a țării, ne vom mărgini să vorbim de astădată numai despre ea.

Statistica noastră din 1930, făcută cu un aparat modern și cu mari garanții de obiectivitate, ne prezintă majoritatea românești în toate județele din această porțiune a frontierei. Dacă am face însă o statistică și după limba pe care o vorbesc acești Români, nu numai după originea lor etnică, situația s'ar modifica simțitor în defavoarea noastră. Găsim numeroase sate în imediata apropiere a graniței și uneori destul de adânc în interiorul județelor marginase, unde preotul e nevoit să predice în limba maghiară, dacă vrea să fie înțeles de credincioșii lui, Români. Ne grăbim să adăugăm că nu punem la îndotală sentimentele naționale ale acestora. Trecutul lor este plin de lupte și jertfe pentru apărarea individualității lor etnice. Ei sunt însă victimele unei primejdioase iluzii, când cred că și-ar fi păstrat încă mult timp naționalitatea, apărând-o în haină și limbă ungurească. Limba este unul din caracterele fundamentale ale naționalității, poate cel mai important dintre toate. Pierderea ei este urmată, mai curând sau mai târziu, de pierderea conștiinței etnice. Acela care au încercat, prin tot felul de manopere, să înlocuiască, la mase întregi de Români, limba maternă cu cea maghiară au cunoscut bine această lege a desnaționalizării. Dovadă rezultatele, într'adevăr impresionante, pe care le-au atins, cu toată împotrivirea noastră dâră.

Firește, cum spuneam, că numărul acestora a scăzut mult în ultimele două decenii. Școala și armata au ajutat mult această operă de reparație istorică. Din păcate, n'am avut însă o politică de stat hotărâtă și susținută pentru grăbirea acestui proces de reromânizare. Doar de vreo doi-trei ani încoace, în urma acțiunii începută de „Astra” în Secuime, unde situația este întru câtva asemănătoare, am început să ne alarmăm și să ne gândim la măsurile de

apărare a limbii strămoșești, la această margine primejdioasă a țării. „Astra“ își va face și aici datoria de protecție a patrimoniului nostru etnic. Căci e necesar să fortificăm nu numai frontierele pământului nostru, ci și frontierele limbii, impunând respect și dragoste față de ea, aceluia care, adesea nu din vina lor, și-au pierdut-o.

Românii pe care l-am amintit mai înainte sunt țărani. Numărul orașenilor este destul de mare însă și ei. Prin educația în institutele de cultură streină, prin tratul zilnic în mediul strein, prin căsătoriile mixte, atât de numeroase în această regiune — din care de cele mai multe ori partea românească se alege cu o pierdere etnică — limba maghiară și într-o măsură mai mică cea germană, este vorbită de acești Români dela orașe dacă nu exclusiv, destul de des și, ceea ce este mai grav, cu o secretă preferință. Și se întâmplă adesea, în această parte a țării, să auzi doi Români schimbând vorba din românește în ungurește, atunci când conversația ia un ton de șagă sau de intimitate. Când cer cuvânt cele mai adânci simțiri, când se naște o locuțiune rară, sau se face apel la un proverb, când limba își pune în joc întreaga ei putere expresivă, propria lor limbă li se pare neputincioasă și săracă. Și nu e vorba, în aceste cazuri, numai de o obișnuință, ci de un prestigiu urcat, de care se bucură limba streină față de limba românească. Iată și un alt exemplu, tot atât de regretabil și de concludent. Am avut adeseori prilejul să petrec în societatea românească din orașele de pe frontieră. A fost deajuns însă apariția unui singur strein în această societate, pentru ca toți ceilalți să adopte în convorbire limba acestuia, chiar când el cunoștea bineșor limba noastră.

Din aceste exemple, cărora le-am putea adăuga multe altele, se poate vedea cum demnitatea limbii noastre este grav atinsă, tocmai în acea parte și clasă a țării, unde ea ar trebui să fie mai conștientă și mai puternică. Iată de ce credem că este necesară o acțiune de opinie publică și de stat pentru ca limba noastră să-și recâștige în fața acestor inconștienți cinstirea cuvenită. Înainte de a pretinde streinilor să ne respecte grațul, trebuie să învățăm noi înșine să-l iubim și să-l respectăm.

Obiceiul, Comunitate (sătească). Cultură Populară

de Ion Chelcea.

„In vleața fiecărui din noi s'a pus
măcar odată întrebarea dacă po-
porul nostru e o unitate etnică destul
de hotărîtă“.

G. Vâlsan.

Astăzi se poartă multă discuție, privitor la obiceiul și comunitate-naționalitate și cultură populară.

Fapt important pentru noi e, că obiceiul, obiceiul *popular* — ține strâns legați laolaltă, pe cei ce-l practică. Puterea sa asupra grupului social, derivă din structura psihologică a gândirii populare și se afirmă cu putere de *obligativitate* asupra indivizilor. Căci, dacă *limba*, care este socotită ca un caracter *etnic* de seamă, se întâmplă că poate slăbi în luptă cu alte graiuri — cari se diferențiază în dialecte până a nu o mai recunoaște, tot așa *religia*. Religia, avem dovezi în chiar trecutul nostru — deși e ca și limba considerată ca un factor etnic de căpetenie — poate fi pentru o comunitate mai mare, cum ar fi de ex., un popor, prilej pentru o lipsă de solidaritate, atunci când e de mai multe feluri. Și aceasta este de ajuns cum spun, spre a nu mai lega într'un același simțământ pe toți locuitorii aceleiași țări. Nu mai vorbim, când ea se pierde definitiv și se adoptă o alta. Religia față de *obiceiul* — tradițiile, e un fenomen spiritual de așa natură, că se poate socoti de schimbat — așa cum s'a întâmplat în trecutul nostru. Nu tot așa stau lucrurile cu obiceiurile populare. Acestea neavând o circulație mai mare decât în stratul de jos al poporului, nu li se dă considerație; nu se tau în seamă — n'au o valoare așa zicând *oficială* — dar având o existență de refugiu și deci mai modestă, pot da mai mult din punct de vedere al specificului unui neam și chiar din punct de vedere al coeziunii lui sociale.

Se mai poate face amintire — fiind vorba de elementele solidarității unei comunități, de descendența comună. Dar se știe că aceasta este și ea influențată de multe ori

de amestecuri strelne și că rase pure sau aproape curate, nu găsim decât foarte rar. Să mai vorbim de *cultura claselor suprapuse*? Aceasta este de sigur și ea hotărîtoare, atunci când poate face sinteza între influențele primite valorificând geniul poporului la creații din ce în ce mai strălucite. În această luptă însă, slăbește și ajungem ca în povești, asemenea acelor copii, cari, duși cu amăgeli de mama lor vitregă, în pădure sunt lăsați acolo, ca să se rătăcească. Atîta vreme însă, cât și-au umplut traistele cu cenușă din vechea vatră părintească, cu care au presărat drumurile pe unde au trecut, au putut să se întorcă teferi la cămin. Ori, cum în casa noastră a intrat nu de mult o mamă vitregă, adusă de prefacerile vremii: falsa cultură, progresul mincinos, va trebui să înodăm iarăși firul vieții noastre autentice, astăzi mai vîrtos ca oricînd.

Și atunci, dacă limba, religia, descendența comună nu ajung; cultura claselor superioare avînd o astfel de situație de înstreinare, ne-a mai rămas ceva: datinile noastre, obiceiurile noastre scumpe. Avem un caz și va trebui să-l ilustrăm neapărat: este cazul cu Românii secularizați, cari și-au pierdut precum se știe, limba, religia, portul și alte instituții, multe puține câte aveau. *Obiceiurile au rămas.*

Aici, cele mai multe manifestări exterioare, *credințe, obiceiuri și datini*¹⁾ în legătură cu viața bisericii, poartă la rîndul lor timbrul *romănesc*, chiar și cînd le întîlnim în ținuturi locuite exclusiv de Secui. Întreg misticismul credințelor deșarte²⁾ al Românilor îl aflăm și la Secui. Plugușorul umblă și azi prin curțile Secuilor purtat întocmai ca și la Români de vestitorii unui an mai bun;³⁾ orațiile

1) Sublinierea e a noastră.

2) Credințe „deșarte” în sensul că Universul pentru lumea de jos ar fi fără înțeles, dacă n’ar fi la mijloc aceste obiceiuri ce au de scop de a face acea *comuniune* cu lumea înconjurătoare de care vorbește P. Perrier în a sa carte; *L’Unité Humaine* 1931, p. 123.

În această lume oamenii ducîndu-și traiul lor cunoscut, prin obiceiuri se regăsesc strîns grupați, iau cunoștință de ceea ce-i unește și le dă posibilitate să comunice cu Universul, în lipsă de alte posibilități de cunoaștere.

3) Balas M. În Székely muzeum Értésítője, III. Sft. Gheorghe 1902, p. 32.

pizărașilor răsună din gurile celor mititei la zile de sărbătoare și în căminul săcutesc¹⁾ ca și cel românesc; colindătorii cutreerau în zilele ajunului de Crăciun până mai ieri-alaltăieri și ulicioarele satelor săcutesți, întocmai cum frământau zăpada ulișelor din satele românești.²⁾ Iar la morți, pomana este întocmai ca și la Români, actul ultim al ceremonialului înmormântării celui dispărut, pentru vindicarea căruta fuseseră luate în ajutor de multeori și slujbele preoților români și vracii își spusese și ei cuvântul plin de vraje și făcuseră descântecele obișnuite de vracii români. Iar după moarte umbrele strigoilor bat și în colțul caselor secutesți, întocmai cum bagă în spaimă întreaga populație rurală românească. Dacile nici aici nu dau lapte, fiind mâncate de strigoace ca și cele românești. Aghiasma de Bobotează luată din vatra preotului român, este păstrată cu aceeași sfințenie de Secuiu ca și de Român. Același arminden vestește sostrea înfrunzirii copacilor și la poarta Secului ca și a Românului. Și tată și o mulțime de leacuri, cari de veacuri nu se împacă cu spiritul bisericilor ungurești, au fost însă totdeauna practicate de întreg poporul românesc.. Toate acestea ne dovedesc, că împrumutarea dela Români, nu poate fi explicată numai prin contactul dela popor la popor, ci la baza lor stă ceva mai mult. *Este întreaga viață nefalsificată și de cele mai multeori, nemodificată chiar, a Românilor.* Le considerăm ca ultimul reziduu al unei prefaceri de veacuri, rezultat din marea mulțime de Români, care s'au topit în masele săcutesți, cu toate interpretările mai mult sau mai puțin savante, de cele mai multeori fantastice și neverosimile, pe cari li le dau Ungurii, numai să nu fie stiliți, să vadă în ele moșteniri dela Români.³⁾ De aceea, mă găseam îndreptățit zic, să subliniez: că obiceiurile se dovedesc a fi mai rezistente uneori, la orice prefacere din afară. Acestea exprimă pentru mulțime, același limbaj: simplu, în forme. Limbajul mimicelor, al jocului prestințit, sau înțeles instinctiv — dar cerut

1) Ibid. p. 70.

2) Orbán Balázs: Székelyföld I., p. 151—156.

3) Sabin Oprean: Secuizarea Românilor prin Religie, Cluj, 1927 (Bibl. Secț. Geografico-Etnografice Nr. 1) p. 37—40.

de toată societatea. Să nu se uite că obiceiurile, deși își pierd cu vremea din prima lor semnificație, continuă să dăinuască mai departe decăzând în cel mai rău caz, la simple jocuri de amuzament. Continuă să înfrunte însă astfel, milenii de vreme constituind pentru noi, la nevoie un document de prima mână — fiindcă comunitatea ce-l dă viață nu e dispusă mai niciodată a sesiza înțelesul curat. Pe ea o satisfac și formele. Și așa se explică, cum limbajul¹⁾ diferitelor datine strămoșești, reapar ca din senin la zile mari: la timpul potrivit din an, din viața omului, netezind calea individului, care trăiește colectiv, prin bucurie și întristare.

Acestea parcă dinadins ar vrea să dea a înțelege că formăm cu trecutul îndepărtat, un singur *tot*: comunitatea întreagă, prin obicei, se manifestă fără să vrea, într'un fel în care s'au manifestat o serie întreagă de strămoși. Același adevăr, a fost rostit de către *G. Vâlsan* în felul în care urmează în cărțuța sa admirabilă asupra etnografiei: „Viața poporului nostru, a celui de jos, a celui real pentru Etnografie, lipit de pământul lui, se desfășoară după anumite norme aproape fixe. De la urstitorile care îți urdesc soarta când abia te-ai născut, până la bradul împodobit care-ți arată călea la mormânt, toate faptele mari și mici ale vieții sunt însoțite de ceremonialuri dutoase și tainice, de multeori fără rost, care îngrădesc viața într'un *ritual tot atât de sacru ca și cel religios*, moștenit aproape neschimbat din bătrânii bătrânilor. Tata face într'un anume fel casa, mama țese, croțește și coase într'un anume fel cămașă, cu anume râuri, copiii se joacă într'un anume fel, făcând mișcări și spunând anume cuvinte pe care *nu le mai înțelege nimeni*,²⁾ fetele cântă într'un anume fel, bătrânele lecuiesc cu anume descântece ciudate, până și clobanul își cheamă oile, își sapă fluterul sau bățul într'un anume fel. Pretutindeni *tradiție* urmată necondiționat de popor în marea lui masă, tradiție moștenită din timpuri depărtate și trecută din om în om până în zilele noastre”.³⁾

1) Obiceiul, e și el o formă de manifestare, de expresie a unei voinți colective.

2) Sublinierea mea.

3) *V. G. Vâlsan: O știință nouă: Etnografia 1927*, p. 17—18.

Din această cauză, știința, după noi, nu poate vorbi despre tradiție ca element viu, decât într'un anumit fel: ca o practică la care la parte nu numai comunitatea în vleață, ci sunt de față și strămoșii. Din această pricină, obiceiul și cultul datinei strămoșești, are față de comunitatea în vleață, putere imperativă, pe alocurea, chiar sacră. Tradiția, al cărui element principal e obiceiul, e în felul acesta privită, ca o comuniune cu strămoșii ¹⁾ — nu numai pentru că se reeditează vleața lor, mișcărilor lor, dar că sunt anumite rituri și obiceiuri încă vii printre noi ce simbolizează această comuniune, ca de ex., *pomana*, praznicul. Pe de altă parte, cum s'a mai și amintit, acest mod de vleață comunitar-tradițional, dirijează până în cele mai mici amănunte acțiunile nu numai de ordin sufletesc, dar și practice — după cum s'a apucat din tată în fiu. Poate fi deci vorba de o lege organică și armonie legată de condițiunile vieții locale. Nu degeaba, *Ferdinand Tönnies*, vede în sat, o comunitate tipică, iar în aceste obiceiuri, adevărate norme necodificate, de urmat în vleață pentru toți și deopotrivă acceptate.²⁾

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Dar pentru scopul ce ne-am propus, va trebui să justificăm în puține cuvinte, această putere a obiceiului în popor și pe temei psihologic, și, dela început, trebuie să mărturisim că noi nu mergem până acolo, încât, mentalitatea poporului nostru, să o comparăm cu a popoarelor naturale. Nu, deși acest paralelism în etnografie se face și s'a făcut nu fără succes de către Germani și privitor la poporul german,³⁾ oricât ar fi această comparație trasă la îndoială astăzi. În special se spune următoarele, privitor la această propoziție: *E. Hoffman-Kreyer* ⁴⁾ răspunde lui *Naumann* că această apropiere, dintre un strat inferior de

1) *V. P. Geiger*: Deutsches Volkstum in Sitte und Brau ch. 1936, p. 13.

2) *V. F. Tönnies*: Gemeinschaft und Gesellschaft 1935, p. 202.

3) *V. H. Naumann*: Grunzüge der deutschen Volkstunde Leipzig 1922; și „Primitive Gemeinschaftskultur“ Jena 1921.

4) *V. Individuelle Triebkräfte im Volksleben. Vorträge gehalten am II. Internationalen Kongress für Volkskunst in Antwerpen. Extras din Schweiz. Archiv. für Volkskunde Band. XXX. (1930) Heft 4., p. 171.*

cultură și unul superior: între lumea de jos și de sus, nu trebuie luată distinct, că în ambele straturi aflăm indivizi admirabili dotați și slabi dotați — și într-o parte și într-alta se găsesc indivizi excepționali — în felul de înțelegere. Între lumea primitivă și societățile evoluat; între lumea de sus și de jos, nu este decât o diferență de *grad*. Prin urmare, a compara viața în comunitatea socială din lumea de jos cu cea a matmușelor, albinelor și furnicilor nu e recomandabil, oricât de izbitor ar fi faptul, dar că, se poate totuși vorbi de grupe de oameni mai mult sau mai puțin *diferențiate* din p. d. v. cultural. Comparația propusă de noi, mai e tradusă în următorii termeni din partea altui folklorist, atunci când i s'a pus și lui această întrebare: el spune că „l'esprit populaire, comme l'esprit primitif,sembleront souvent manquer à la logique — à notre logique ce n'est là qu'une apparence. Ils manquent, en réalité, l'un et l'autre, d'esprit de discernement..“ „Ce n'est pas manque de raison, mais d'esprit d'observation et d'esprit critique“.) Noi rămânem pe lângă aceste rezultate, subliniind totuși, că va trebui să fim înțeleși, că avem de-a face cu poporul dela țară, efectul nu se raportează la cauză, cu *necesitate* ca în lumea noastră intelectuală. Că e vorba totuși de o anumită *mentalitate*, unde analogia joacă un rol covârșitor, stabilindu-se cauzele, de cele mai multeori, pe temeli analogice exclusiv și nu discursiv analitic. Memoria grupului e asociaționistă. Legătura între evenimente, se face prin asociație, dela o întâmplare la alta — deși cauzele între ele, pot fi de altă natură.

În această situație, fără îndoielă că în popor, nu poate fi vorba de *abstracțiuni*. Orice idee, dar mai ales dorințele și sentimentele grupării respective, sunt exprimate prin forme *concrete*. Concretizarea, expunerea prin simboale, lată modalitatea de înțelegere și exprimare a comunităților omenești, în stadiul lor inferior de dezvoltare. Natural, noi ne gândim la sat, comunitatea tipică prin excelență — unde orice idee, sentiment, dorință, e îmbrăcată în forme acce-

¹⁾ V. *P. Saintyves*: Manuel de Folklore 1936, p. 44. V. și Ion Chelcea: Privitor la mentalitatea primitivă, în rev. *Societatea de Măine* XIII. Nr. 2 (1936).

sibile de înțelegere, a mentalității respective. Aici totul e materializat, concretizat; de-aici și mulțimea de înfățișări, diferite în pitoresc, dar cu același sens relativ, a obiceiurilor noastre de tot felul, prin care se exprimă la momente oportune, gruparea, comunitatea sătească.

Pe acest jăgaș de înțelegere, de cele mai multeori prin imagini, când *gândirea poporului e magică* în bună parte, individul se subsumă experiențelor înaintașilor, care acolo în mediul de țară, și-au găsit un refugiu nimerit din calea frământărilor cosmopolite la baza cărora, stă *orașul* și inițiative conștiente — pe câtă vreme, știut este că, societățile rămase pe o treaptă de cultură mai joasă, au ca îndreptar și în morțiș la ceea ce au apucat din strămoși. Acestea au un curs fix de exprimare... calea cea mai comodă — din care cauză, formele de viață în stare de obiceiuri, nu au prea mult de suferit aici...

Găsim în acest mediu, mentalități de structură magică, unice; credințe și obiceiuri — anumite rîfuri — fiindcă, încă odată: mentalitatea populară, e relativ statică, ca gândire, în antiteză cu mentalitatea omului cult, care e dotat cu mobilitate, spirit de inițiativă și analiză într'un *grad* cu mult mai mare.

Câștigul care rezultă de aici, pentru noi, e de două feluri. Mai întâi, *științific*, pentrucă această mentalitate populară ne dă posibilitatea nouă să surprindem încă în *viață*, acele forme de viață pretinse primitive, inferioare — de gândire și simțire populară — față de alte țări și popoare, unde aceste forme au dispărut sau sunt în curs de dispariție. Ar fi vorba prin urmare, de o reconstrucție a evoluției parcurse de o populație dată — de un neam și chiar de omenire, dela primele manifestări și până astăzi.

Al doilea, practic, pentrucă *naționalitatea* neamului nostru, mulțumită acestei mentalități refractară înotrilor până la un punct și-a conservat — și-a păstrat caracterul *etnic* după milenii de vreme, așteptând potrivit cuvântului biblic: „plîntarea vremii“. Caracterului științific al problemei se adaugă apoi și faptul, că această stare de lucruri, prin diferențiere de viață locală, conduce cercetarea la stabilirea de tipuri de naționalități după felul lor de a fi.

Toate aceste forme de vleață, observate de-a-lungul existenței omului — privit colectiv —: la naștere, nuntă, înmormântare; observate în timpul unei revoluțiuni anuale, a pământului în jurul soarelui: iarnă, primăvară, vară, toamnă; toate aceste forme de vleață, tipice, sunt chemate să ne dea pe omul din popor printr'o actualizare a datinelor și prin felul de-a fi *al nostru* în asemenea împrejurări, când ne manifestăm în legătură cu cerul și pământul pe care-l locuim.

S'ar putea conchide, atunci, că, comunitatea e formată din indivizi ce au conștiința dezvoltată a tradiției prin simplul fapt că e *obligată* s'o îndeplinească — întrucât aceasta, ar reflecta însăși gândurile bucuriile și simțimentele poporului, în specificul lui.¹⁾ De sigur, această subliniere a factorului *etnic*, e făcută ținând seamă mai mult de punctul de vedere strict etnografic — fiindcă la mijloc mai poate fi vorba de un anumit *port* popular; de un anumit *teritoriu* — de un anumit „hotar“ apărut cu sângele vitejilor și față de care, cetățeanul, se simte de asemenea strâns legat — organic. Și toată de aceea, formula „ubi bene, ibi patria“ pentru noi, e o formulă streină, răufăcătoare și fără de înțeles. Fiindcă, cu locul de naștere, comunitatea întreagă sătească și implicit individul, se identifică până la adorare. Intr'o cronică de casă, manuscris în posesiunea mea, din 1908, al unui țăran din Feleac-Cluj, am dat peste următoarea poezie, cu adânc înțeles în această privință:

„Iată mă aduce trenul în cătunul meu iubit, locul visător de aur unde am copilărit. Unde am stat la sânul mării unde am crescut măricel și unde mi-a zis ia mie dragu' mării voinicel	după ce vei crește mare și în țări te-i depărta să nu uiți nici pe o clipă vatra și pe mama ta... Astfel ascultând povața după trei ani și mai bine scumpa mea dorită mamă: iată m'am întors la tine“.
--	---

M. Cozma.

Creșd că orice comentariu e de prisos. Și astfel, de câtă putere materială, dar mai ales morală și biologică, de

¹⁾ V. P. Geiger, op. c., p. 9.

atâta spațiu se bucură comunitatea. Valoarea sa este în funcție de acest conținut — cum se va arăta și mai departe — valoare care, nu se poate împrumuta, fără alterarea și desființarea însăși a ființei comunității ca unitate de sine stătătoare. Cu cât sunt deci mai strâns unite în jurul aceluiași obiceiuri moștenite, comunitățile — cu atât ele se impun prin diferențiere; prin voința lor, pentru că, la urma urmelor, e vorba de vigoarea etnică. Obiceiul nu este numai o „Spielende Energie“. ¹⁾ o formă pur distractivă de viață — cel puțin la origine, el este scos la lumină cu un scop bine precizat de comunitatea care-l susține: și anume, de a interzice, sau mai bine zis, de-a împiedeca ceea ce e periculos pentru ea ²⁾ — deși, cum spun, mare parte din obiceiuri, și-au pierdut din conținutul lor religios original, ele continuă să trăiască fără scop, dar se impun totuși cu putere de instinct; prin repetiție și prin exterior pur formal, fără ca prin aceasta ele cum spun, să-și piardă din interes. O dovedește perpetuarea datinilor de tot felul dela noi și de aiurea, cu toate pledicile ce li se pun în cale din partea unei oficialități inconștiente, care numai târziu își dă seama, de caracterul național ce-l au aceste forme de viață rămase ca singura comoară spirituală — pentru popor — din generație în generație.

Am spus că pe lângă acea parte din fondul nostru etnic: tradiția cu toate corelatele sale — mai poate fi vorba și de un anumit *peisaj*. Individul, chiar comunitatea întreagă, recunoaște aceasta și îi simte prețuirea de îndată ce este departe, să zicem, de locul de naștere. Am văzut. Lăsând la o parte pădurea din poezia noastră populară cântată pe această gamă — acest simțământ se impune mai ales atunci când individul trece dintr'o comunitate într'alta, când își schimbă felul de-a fi și când se dă... după obiceiul locului, cum se zice.

La baza obiceiurilor, mai este însă și o altă justificare de natură magică-religioasă, care le impune ca pe ceva sacru în fața celor de aceeași credință: împărtășirea

1) V. L'Houet: Zur Psychologie des Bauertums 1930, p. 12.

2) V. P. Geiger: op. e., p. 4.

lor, e o putere de viață... pentru comunitatea existentă — printr-o, în calea vieții, experiența veacurilor este far de lumină care te ferește de la rătăcire în cadrul cosmic în care fiecare comunitate respiră aerul său propriu: libertatea cultului...

În puține cuvinte, comunitatea, pentru ca să înțelegem mai bine despre ce e vorba, o formează cel ce se exprimă la zile mari prin același fapt — cel ce în taina sufletului lor aprind candela de pomenire la toate ocaziile mari din viață, asociind la aceasta, îndemnul generațiilor trecute, ca un fel de-a se exprima neamurile omenirii adânci înrădăcinate ca viață, atât în spațiu, cât și în timp, înainte de voința de-a se afirma, de voința de-a exista.

Sociologia mai nouă, (*Tönnies*) face distincția netă între *comunitate* și *societate*. Prima alcătuire socială ar fi cu totul deosebită de cealaltă. Solidaritatea ce ține legați laolaltă pe indivizi în comunitate, ar fi organică — ținându-se în evidență automat această solidaritate, din care cauză, *Durkheim* a și numit acest fel de solidaritate socială, solidaritate „mecanică“.

Tönnies vede din contră, în societățile evolute, solidaritate prin calcul — combinații arbitrare; pe când în comunitate am avea un organism viu și plin de simțire.¹⁾ Așa dar, indivizii într-o comunitate sunt legați unul cu alții organic: legătură veche — față de societate, unde primează raționalul. Comunitatea, spre deosebire de societate, mai e produsul unei voințe: *voința speței* („*Wesenswille*“) considerată ca o voință *naturală*, în care e cuprinsă toată ființa omului, ca gândire și afectivitate, spre deosebire, iarăși: de societate, produs al *voinței personale* („*Kürwille*“) — de natură reflexivă, deci conștientă. Cea dintâi, voința speței, stabilește o unitate absolută, de aceea ziceam că solidaritatea între indivizi e organică, ori mecanică, dacă vreți — în sensul lui *Durkheim*. *Voința speței* stabilește deci o unitate absolută a instinctelor, sentimentelor și dorințelor individului. Aceasta, este realitatea naturală existentă în noi, cu care ne naștem și de care nu

1) V. *Tönnies* cap. e., p. 10—11.

ne putem lepăda. Încă un motiv pentru care comunitățile obișnuelnice se mențin cu îndărătnicie — la mijloc fiind o chestie de viață.

Pentru aceasta, indivizii ce formează gruparea, fie et pe orice treaptă de cultură, în fața obiceiurilor tradiționale, simt ca un fior metafizic; sunt săgetați de prezența etnică, a strămoșilor cari viețuind în luptă pentru același bun cultural, le-au lăsat lor moștenire această comoară de preț, care la un loc formează pentru un popor, neam, ceea ce numim *cultură populară*, fără ca să ne dăm seama nici despre aceasta cum ar trebui.

*

Era vorba de prezența etnică, care, acolo unde se simte, echivalează cu o forță de nebuit. Gândiți-vă pentru aceasta, la un județ din Ardeal, cu omogenitate etnică mai mare: port, limbă, obiceiuri, religie etc., cu majoritate absolută în populație, față de alte județe cu numai 30%, să zicem. Și sunt sate impenetrabile din acest punct de vedere, cum sunt și națiuni. Concursul de împrejurări, voința noastră de putere n'a permis ca în toate județele din Ardeal să avem cel puțin situația județului Hunedoara, spre a putea răspunde chemării noastre mai cu deosebire, din acest punct de vedere. În felul acesta, lucrurile nu mai par răvășite de înțeles: precum comunitatea în viață, e mai mult ca suma indivizilor ce o compun, așa luat aritmetic, tot astfel *cultura populară*: cultura populară, nu e un obicei sau mai multe și cu alte credințe la un loc, cari ar da laolaltă ceea ce obișnuim să denumim printr'un termen uzitat: *cultura populară*. Se dau diferite ramuri de activitate populară: literatură, artă, știință; muzică populară, etc., cari împreună ne-ar îndemna să credem că formează o cultură populară prin simplă juxtapunere sau apropiere. Dar amestecul, combinația lor organică, după firea neamului produce o entitate aparte, față de elementele intrate în combinație. O sinteză nouă.

Precum limba, nu ar avea o valoare în sine numai prin suma singuraticilor indivizi ce o vorbesc, fără ca să fie raportată la un întreg, ca legătură supra individuală și supra organică, limba *neamului*, limba poporului, tot astfel.

cultura populară. Numai întrucât aceste ramuri de manifestare populară, sunt părți ale unui întreg organic, ale unui „tot“ cum spuneam mai înainte, numai întru atâtă își statornicește aceste manifestări luate singurate, valabilitatea, înțelegerea și totodată, *viabilitatea*. Rezistența în timp.

Și prin aceasta, să nu se creadă că rolul elementelor creatoare, e anihilat, prin această afirmare a totului.¹⁾ Aceștia, indivizii laolaltă, sunt agenții culturali de diferite roluri. Și obiceiul la origine poate fi o creație de unul singur,²⁾ dar el, acceptat de comunitate, ratificat de mulțime, a intrat în patrimoniul *culturii populare* și mulțimea, generațiile, trec direct la un bun colectiv, la ceva moștenit... dimpreună cu fiecare individ ce o compune în parte.

Cultura populară poate fi privită într'adevăr ca un întreg cu însușiri specifice, după condițiile ce au prezidat la nașterea și dezvoltarea colectivității, de care e vorba. În această entitate aparte, se topesc o multiplicitate de manifestări, dând culturii populare, un anumit *timbru*, o *specificitate* cum obișnuim să spunem noi, care este însăși un scop de atins atunci când e vorba să defăinești, un popor, o comunitate mai mare — întrucât, se defăinește prin cultura sa substanțializată în primul rând și nu printr'o cultură alterată sau de împrumut.

Elementele culturii populare, înc'odată, sunt părți raportate cu necesitate la un întreg organic: însăși cultura populară. Au, repet și acestea, funcțiunea lor în viața socială, dar numai în sensul și în înțelesul întregului. În acest spirit ele se formează la rândul lor, sunt chiar îndrumate spre un curs anumit, determinat de întreg. De aceea ele la rândul lor, activitățile acestea, nu se mai pot înțelege singurate, decât în teorie, pentru facilitarea judecății noastre. Ele se și întăresc în spiritul întregului, precum cuvântul e angrenat în spiritul limbii. Așa și cu fiecare credință, obicei, spiritul întregului, își consolidează însăși poziția lor în viață față de neant. De aceea, cu cea mai

1) V. Th. W. Danzel: Gefüge und Fundamente der Kultur vom Standpunkte der Ethnologie. Hamburg 1930, p. 14.

2) V. P. Geiger: p. c., p. 6.

mică slăbire a unei părți din întreg, se simte *pierderea*, slăbirea întregului. Și în fața unei astfel de pierderi, individul părtaș la viața întregului, se simte lezată, odată cu neamul din care facem parte. Nu-s altceva versurile :

„Și cum vin cu drum de fier
Toate cântecele pier“...

Și nici cuvintele : „*Gândești-vă că pierim cum pier cântecele noastre fără a lăsa nimic în bun în urmă*“¹⁾ — decât o astfel de constatare a unui popor, neam — tângulire adusă la valoare de expresie, prin cele mai autorizate voci, ca să se audă.²⁾ *Cultura populară* în înțelesul acesta, nu mai e considerată nici ca un „rest“ — ca o supraviețuire a vremilor trecute — barbare — ci ca un avut superior al vieții popoarelor, cel puțin din p. d. v. al existenței lor terestre, spune *Osvald Menghin*.³⁾ Iar pe plan filosofic, cum spun, cultura populară e o *structură*, în înțeles kantian.

*

Fiecare cultură populară, își are structura sa specifică, izvorită dintr'o sumă de condițiuni — dar care nu exclude, numai decât, astfel concepută, asemănări dela cultură populară la cultură populară. Aceste asemănări, motivându-se prin : 1. Concordanță rasială ; adică prin aceleași însușiri fizico-psihice, 2. prin același *mediu*, 3. sau prin același stadiu cultural. Unde mai punem influențele, fiindcă, comunitățile mari, neamurile sunt în continuă *luptă* între ele, pentru a se ridica fiecare la o valoare cât mai mare din p. d. v. „cultural“. Adică, tocmai pentru păstrarea condițiilor, pentruca toate sau aproape toate însușirile mai de seamă să-i fie salvate și transmise din generație în generație, să permită promovarea la rang de mare valoare în lume a avuțiilor spirituale pe care neamul respectiv le

¹⁾ *Ion Moța* : *Cranii de Lemn*. Articole 1937, p. 51.

²⁾ „*Cei ce aveți încă un suflet sănătos în voi, pregătiți-vă de luptă și de moarte vitejească*“. Ibid. în articolul : „Ce ne dați în locul cântecelor cari pier“ ?

³⁾ V. de aceasta, „*Geist und Blut. Grundsätzliches um Rasse, Sprache Kultur und Volkstum*, 1934 p. 15, unde insistă asupra lichidării concepțiilor evoluționisto-materialiste, a veacului al XIX-lea referitoare la *cultura populară* și concepția de *naționalitate*.

poate la un moment dat aduce ofrandă atât actualității, cât și posterității. Ne gândim, fără să vrem la *cântecul gintei latine* de pildă, care vizează un astfel de ideal. Inșă noi nu ne provocăm la concertul de popoare, în care ne aducem nota specifică — națională — numai întrucât ne-am înrudit cu ele. Când e vorba de *cultura populară*, noi ne justificăm singuri cu calificativ de superioritate printre celelalte neamuri.

Și astfel, avem o luptă continuă — de flece zi pentru această zestre pe care încearcă să ne-o slăbească factori de natură externă și internă. Această războire din timp de pace, să știm numai, că se dă pentru cea mai mare valoare: „So hat auch diejenige Volkheit am meisten das Recht auf ihrer Seite, welche die höchsten geistigen Werte in sich schliessen...“¹⁾ valoare cultural-morală, care stăgurează justifică existența neamurilor pe pământ, fără alt drept..

Pagina biopolitică.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Biopolitică și învățământ

de **Dr. Ovidiu Comșia.**

II.

În numărul trecut al acestei reviste, am conturat, sumar, cadrul biopolitic în care trebuie așezat învățământul nostru. Am arătat că pedagogia modernă e convinsă de necesitatea individualizării învățământului în conformitate cu capacitatea biologică a elevului. Inegalitatea înzestrării fizice, intelectuale și morale nu mai e un secret pentru nime. Cu toate acestea, învățământul nostru mai stăruie încă în inactualitatea vechilor forme. Organizarea lui se află, astfel într'o ireductibilă contradicție cu doctrina. Nu se poate pretinde, de sigur, ca o instituție atât de complicată ca cea a învățământului, să se adapteze imediat cerințelor formulate de știință. Dar e inadmisibil ca să se agite la nesfârșit o doctrină, fără să se schițeze măcar intenția unor reînnoiri.

Prin conul de lumină a biopoliticii, o astfel de reînnoire ni se înfățișează sub un dublu aspect: de concepție și de

¹⁾ V. Othmar Spann: Vom Wesen des Volkstum. Was ist Deutsch? Wien, 1029 p. 20.

program. Reînnoirea de concepție luată în sens strict, nu se referă direct la învățământ. Ea e de ordin general și, se desprinde din acel duh biopolitic în care trebuie să se integreze conștiința și efortul unei națiuni în drumul ei spre progres. Un progres clădit pe elitele biologice ale neamului, selecționate și îndrumate; pe așezarea fiecăruia în locul potrivit, în acord cu capacitatea lui interioară; pe familie ca unitatea biologică a neamului și izvor al elitelor viitoare, în fine, pe o organizare, în care patrimoniul material să nu mai fie scop în sine, ci numai un suport care să sprijine desăvârșirea patrimoniului nostru biologic prin selecțiunea și sporirea valorilor autentice.

Dacă am rezumat aceste elemente și aici, e din motivul, că școala îi revine menirea de a le sădi și cimenta în conștiința generațiilor.

Însă acest lucru va deveni posibil numai în funcție de o reînnoire programatică. Actualul program școlar, nu corespunde întru toate, comandamentului biologic. Uniformitatea educației și a instrucției trebuie suplinită prin tendința de a individualiza. Elevii nu sunt nici unități echivalente și nici abstracte. Fiecare include în sine o altă valoare și altă potențialitate biologică. Aceasta fiind realitatea, programul uniform e eficient numai în măsura în care furnizează elevilor anumite cunoștințe de bază, deopotrivă de necesare pentru toți. Desăvârșirea instrucției nu mai poate fi făcută fără o științifică individualizare de la caz la caz. Astfel, cunoașterea valorii biologice (fizice, intelectuale și morale) a elevului, devine o necesitate de primul ordin. O colaborare între medic și pedagog rezolvă această problemă, fără dificultate. Celui dintâi îi revine sarcina examenului fizic făcut la începutul fiecărui an școlar, în timp ce în sarcina celui de al doilea cade examinarea psihologică.

Pe lângă acomodarea instrucției la valoarea biologică a elevului, se va face și o acomodare la potențialitățile ce se dezvoltă cu etatea. Mersul instrucției va ține pas cu noile contururi pe care evoluția le imprimă biologiei elevului. Și, cum evoluția ulterioară nu e sincronă pentru toți, o individualizare se impune și în această privință. În felul acesta se va putea ajunge ca la sfârșitul instrucției fiecare să dispună de numărul maxim de cunoștințe pe care alcătuirea lui biologică a permis-o. Apoi, cunoscând aptitudinile și posibilitățile fiecăruia, îndrumarea spre cariera cea mai corespunzătoare nu va fi grea, iar în carieră el va putea produce maximum în virtutea calităților lui interioare armonizate cu vocațiunea.

Pe lângă diferențele biologice inerente individului, vin în cumpănă și diferențele inerente sexelor. Alta e structura

biologică a băieților și alta a fetelor; la fel și evoluția lor și, mai ales, menirea lor viitoare. Și, dacă instrucția elementară poate fi aceeași, diferențe esențiale se impun mai târziu.

Alternarea mai științifică între activitatea fizică și intelectuală și o mai temeinică educație morală, sunt alte necesități ale viitoarei organizări a învățământului.

Adevărata reformă a învățământului va consta însă în intercalarea studiilor biologice în program. Biologia generală la început, apoi biologia umană, fiziologia generală și umană, elementele de patologii și igienă vor trebui să aibă o importanță cel puțin egală cu celelalte materii considerate ca principale.

În instrucția primară chiar, pot fi predate noțiuni elementare de biologie generală. În cadrele acestei instrucții se va învăța că viața se perpetuează, că orice ființă provine din alta, că fiecare e depozitarea seminței pentru viața ce va urma, că toate generațiile sunt solidare la perpetuarea neamului și că viața poate fi perfecționată prin selecțiune. Mai târziu, biologia specială, fiziologia, patologia și igiena vor relua aceste noțiuni cu complectările acomodate vârstei. De sigur că fiziologia nu va trece cu tăcere, cum se face astăzi, funcțiunea organelor de reproducere, ci le va studia obiectiv în cadrul funcțiunii celorlalte organe. Unii sunt de părere că aceste elemente de fiziologie specială să fie predate chiar la începutul cursului secundar, înainte de deșteptarea instinctului sexual, pentru a preveni orice umbră de mister impur, reflectată din ambianța socială asupra problemei sexelor.

La sfîrșitul instrucției secundare, se va putea face tratarea amplă a problemelor de biologie specială, motivată eugenic și etic.

Trebue să se știe că vigoarea biologică e piatra unghiulară pe care se fundamentează destinul neamului; că generația de azi trebue fertilă sau vindecată de toate bolile care se transmit asupra urmașilor, slăbindu-i și diminuându-le valoarea. Copilul trebue să crească în strînsă legătură cu realitatea vieții. El trebue să știe ce reprezintă ca individ; că el nu e decât o verigă dintr'un neîntrerupt lanț de generații; că a primit viața pentru a o da mai departe și că simțul de răspundere etnică trebue să-l interzică de a o transmite alterată sau depreciată.

Cunoștințele temeinice de biologie dublate de o susținută educație morală, sunt singurele care vor permite generațiilor noastre să-și însușească noua spiritualitate biopolitică, prin efectele ei, ea va depăși toate cunoștințele abstracte pe care mintea tineretului le-a acumulat inutil.

Noua Constituție

(Conferință populară pentru desăpărțămintele „Astrei“)

de **I. Agârbiceanu.**

1. Constituția unei țări este legea ei de temelie, legea legilor. Ea se poate asemăna cu trunchiul unui copac puternic. După cum din trunchiul cresc toate crengile arborelui, așa din Constituție se nasc și cresc toate legile unei țări. După cum în ramuri, în toate, curge sucule copacului, așa și în toate legile țării trebuie să curgă spiritul, duhul Constituției. Unde nu e acest duh, legea e moartă, după cum se usucă ramurile pomului, în care nu mai curge sucule lui.

Un stejar, cu toate ramurile sale, e stăpân pe o bucată de pământ, pe care crește și pe care-l adăpostește. Tot așa Constituția e stăpână pe o țară întreagă, o apără, o cârmulește prin legile născute din ea.

S'ar mai putea spune că Constituția e tata și mama într-o familie, iar copiii sunt legile diferite născute din Constituție. Sau că ea e sâmburele de ghindă din care răsare și crește arborele cu toate ramurile lui.

În temelul acestor asemănări, va înțelege cu ușurință oricine că Constituția unei țări nu face superflue legile, că ea nici nu cuprinde diferitele legi care stăpânesc într-o țară în întregime, articol de articol, paragraf de paragraf, ci numai principiile fundamentale ale legilor, sâmbura lor.

De-o pildă: Constituția nu cuprinde legea administrativă, care să arate cum se cârmuește o comună, un județ, o plasă, o regiune, sau Țara întreagă. Ea, constituția, hotărăște numai principiile legii administrative, care se va face și publica deosebit. Constituția arată, de-o pildă, numai în ce cazuri de crimă se poate aplica pedeapsa cu moartea. Vin apoi legile speciale care arată în amănunte cum se va proceda de către judecători, și în ce fel se va aplica pedeapsa cu moartea: prin spânzurare, împușcare, sau altfel.

Constituția este deci numai sămânță de legi. Dar nici o lege nu se poate aduce potrivit felului acestei sămânțe.

Am mai putea spune că Constituția e vestmântul care acopere trupul întreg, dela cap la picioare. Iar legile sunt vestmintele mai mici, spectale : cămașa, pleptarul, șerparul, cloarecii, încălțămîntea. Toate acestea însă, trebuie să fie potrivite cu îmbrăcămintea principală.

Astfel Constituția trebuie să hotărască principiul dela care nu poate fi abatere, pentru toate legile unei țări. Legiuitorul — care e parlamentul — când vrea să facă o lege, nu poate lucra de capul lui și după voința lui, ci mai întâi trebuie să deschidă cartea care cuprinde legea legilor, și să vadă ce zice Constituția la legea respectivă. Și pe temeiul celor hotărîte în Constituție, trebuie să creeze legea.

De pildă, dacă o Constituție spune : „Toți cetățenii sunt egali înaintea legii“, nu se poate face o lege de judecată în care unii cetățeni să nu fie duși la judecată când greșesc, ci numai alții.

Dar tot mai bine se va lămurii ce este o Constituție, vorbind în cele următoare, despre noua Constituție a României.

2. În Monitorul oficial Nr. 48 dela 27 Februarie 1938 a apărut Decretul regal prin care se promulgă *noua Constituție a României*. Formula promulgării e următoarea :

„*Carol II-lea*

„Prin grația lui Dumnezeu și voința națională, Rege al României,

„La toți de față și viitori, sănătate.

„Poporul român dându-și învotrea, noi decretăm următoarea Constituție“.

Apoi urmează, împărțit pe capitole, cuprinsul sau textul noului pact fundamental al Națiunii, cum mai este numită Constituția.

Urmează de aici că o Constituție izvorește din două rădăcini: din voința Suvoranului și voința poporului. Nu poate la o lege a legilor, nici Suvoranul singur, nici poporul singur.

Și, într'adevăr Constituția României a fost dată în toate timpurile pe această cale: de către Capul Statului și cu aprobarea poporului.

Zicem: în toate timpurile, pentru că o Constituție nu e veșnică. Ea, cu timpul se învechește, și trebuie făcută alta nouă, mai potrivită vremurilor. Așa cum un vestmânt se învechește și e nevoie de altul nou; sau cum un vestmânt ajunge prea strâmt pentru tânărul care a crescut, și îi trebuie altul mai larg.

După unirea tuturor Românilor în 1918, Constituția după care se cărmuța vechiul Regat al României, ajunsese prea strâmtă pentru țara cea nouă și mare. Și așa, în 1923 s'a dat țării o altă Constituție. Dar vremile de după războiu au adus atâtea schimbări și în lume, și în țara noastră, încât Constituția de acum patrusprezece ani a trebuit schimbată în multe puncte, și făcută potrivită vremurilor de azi și nevoilor de acum ale poporului și ale Țării.

M. S. Regele Carol al II-lea a chibzuit multă vreme, condus de marea Lui dragoste de Țară cum s'ar putea îndrepta Constituția de după unire, pentru a fi de cel mai mare folos Țării.

Cuprinsul noului Constituției a fost publicat în toată țara, și poporul a fost chemat ca prin votul lui să se declare dacă primește noul pact fundamental al națiunii sau nu.

Parlamentul era dizolvat, și altul nou încă nu se alesese, de aceea Constituția a fost supusă unui *plebiscit* al tuturor alegătorilor. Obicinuit, când e parlament, proiectul Constituției se supune spre aprobarea parlamentului, al cărui membri sunt aleși de alegători. În *plebiscit* se pronunță, se declară alegătorul însuși, cetățeanul cu drept de vot; deci votează direct nu indirect, ca prin parlament.

Votarea, prin plebiscit, a noului Constituției a României, s'a făcut în aceeași zi, pe țara întreagă, la 24 Februarie, prin vot pe față. Alegătorii, cu peste patru milioane de voturi, s'au declarat cu mare însuflețire și aproape cu unanimitate, pentru noua Constituție. S'au dat aproape cu jumătate mai multe voturi ca în orice alegere făcută de la întemeierea României Mari. Abia cinci mii de oameni s'au

găsiți cari să voteze contra, în toată țara. Și acestia poate din greșală, sau din cine știe ce rătăcire.

Pentru că, în adevăr, noua Constituție aduce foarte mari îndreptări și îmbunătățiri față de cele de mai înainte. Ea este azi o cetate cuprinzătoare în care încap toate interesele mari ale Țării și ale poporului românesc. Ea pune, în multe privințe pe temeliuri noi, și solide și largi, puțința de prosperare și de consolidare a Țării noastre, asigurând viitorul, tot mai bun, al poporului român din întreg cuprinsul larg și binecuvântat al României mari.

3. În titlul I al noului Constituții se decretează că Regatul României este un Stat național, unitar și indivizibil, că teritoriul României nu se poate înstrăina, și nu se poate coloniza cu populațiuni de seminție străină. Din acestea urmează că minoritățile din România nu mai pot spera la nici un fel de autonomie politică, ele trebuind să recunoască Statul Național român, și să se încadreze în acest Stat ca și naștunea română. Mai urmează că visurile unor minoritari de a desface țarași România, și a alipi unele din teritoriile sale la alte țări, nu se vor putea realiza, căci România își va apăra cu arma în mână, până la ultima picătură de sânge, granițele de azi ale țării.

Mai urmează că neamuri străine ce vin la noi, cum au venit așa de mulți evrei de la untre, nu se pot coloniza aici, nici la sate, nici la orașe, decât din caz în caz, dela om la om, cu lege specială. Tot asemenea urmează că orice legi se vor aduce în legătură cu minoritățile, ele nu se vor putea abate dela principiile stabilite în acest articol din Constituție, și anume că România e Stat național, și că e indivizibil.

În titlul al II-lea se fixează datoriile și drepturile Românilor, arătându-se că fiind cetățeni legali ai Statului nostru, nu numai Românii de naștere, ci și cetățenii minoritari.

Pentru toți se stabilesc aceleași datorii și aceleași drepturi. Deci cea mai desăvârșită egalitate, așa încât nimeni nu se va putea plânge în viitor că nu sunt tratați la fel.

Astfel la datorii se stabilește că fiecare român e dator a socoti patria ca pe cel mai de seamă bun în viață, s'o

apere, să se jertfească pentru ea și prosperarea ei; să-și îndeplinească sarcinile obștești. Toți Români sunt datorți și supuși legilor civile și militare, fără nici o excepție.

Nu se admit în Statul român deosebiri de clase sociale, toți sunt egali înaintea legii, Nime nu poate lucra împotriva Constituției.

De-acel urmează un mare bine: în viitor nu vor mai fi îngăduite la noi luptele de clase, ale muncitorilor împotriva patronilor, a țăranilor împotriva orășenilor, sau întors. Știm cât de mult a fost sfâșiată unitatea și frăția românească prin luptele partidelor de clasă, ale socialiștilor și altora, care au împărțit națiunea în clase potrivnice care se mâncau una pe alta, în loc să se ajute împrumutat. Toți care pe viitor vor mai desbina pe Români pe acest temelii, vor avea de furcă cu legea și vor fi pedepsiți.

În capitolul despre *drepturi* se hotărăște că cetățenii români se bucură de libertatea conștiinței, a muncii, a învățământului, a presei, a întrunirilor, de libertatea de asociație. Adică de toate libertățile necesare unei națiuni libere, afară de acelea care s'ar putea întoarce împotriva Statului, și a intereselor națiunii române.

O mare și mult așteptată schimbare se aduce în acest capitol prin *instituirea pedepsei cu moartea*.

Se știe că la noi, după celelalte Constituții, nu era pedeapsă cu moarte decât în vreme de războiu. Pe marți criminalii în vreme de pace nu i pedepsa legea decât cu *muncă silnică* pe viață. Alte țări cu mult mai înaintate ca România, au pedeapsa cu moarte: Franța, Germania, chiar America.

În sfârșit se hotărăște și în România pentru următoarele crime: *atentate contra Suveranului, membrilor Familiei Regale, Șefilor Statelor străine, și împotriva demnitarilor Statului. Se mai pedepsesc cu moartea și tâlharii cari și omoară, și asasinatele făcute din motive politice.*

Credem că nimănui nu-i va scăpa marea însemnătate, spre binele țării, a celor cuprînse aici. Într'adevăr Români n'am fost un popor care să recurgem la ucidere, la atentate politice. Numai în vremile din urmă au răsărit și la noi astfel de atentatori. Nime nu va zice că tâlhăriile cu ucideri mai putea fi lăsate numai la pedepsele din trecut.

Toată lumea nădăjduiește la o mare îndreptare în țară, la o mai bună pază a legilor, din introducerea pedepsei cu moartea.

Se mai stabilește aici un lucru de cea mai mare însemnătate: *proprietatea de orice natură, e inviolabilă*. Nime nu va mai putea duce, pe viitor, poporul în rătăcire, cum s'a făcut în ultimele propagande electorale, că va lua dela cel ce are și va da la cel ce n'are. Astfel de oameni pe viitor vor fi înhățați numai decât de către autorități.

În același titlu al Constituției se garantează libertatea tuturor cultelor, întrucât nu sunt potrivnice Statului.

Dor trebui cercetate cu deamănuntul cultele diferite de azi din România, mai ales așa numitele secte : baptiști, pocăiți, studenți în biblie, milenști, și prin noua lege a cultelor vor trebui opriți de a mai deprinde cultul lor în România, întrucât toate acestea sunt potrivnice intereselor Statului.

Biserica ortodoxă creștină și cea greco-catolică, sau română unită, sunt declarate la fel biserici românești. Ceea ce însemnează că prin Constituție amândouă au acelaș drept la viață, și că nici o autoritate ide Stat nu poate nedreptăți pe una din ele.

4. În titlul III, Constituția fixează puterile Statului și ale Regelui, cari izvorăsc și puerd dela naștunea română, și se exercită prin delegațiune, adică prin cei aleși de popor. Legile se aduc de către parlament — bifurcat în Cameră și Senat, și se sancționează și promulgă de către Rege. Puterea legislativă se exercită de Rege, prin parlament. Puterea executivă este încredințată Regelui, care o exercită prin guvernul Său.

De aici urmează întâu : *Că noua Constituție nu introduce nici o dictatură în România, cum li s'a părut unora, pentru că vom avea, ca și în trecut, parlament și guverne; a doua că Regele va avea puteri mai mari în Stat, ca și până acuma, El ajungând să fie ceeace-l arată și numele : un domnitor.*

Prin aceasta s'a făcut un mare bine Țării. Știm cu toți că partidele politice de câte ori au volt, au constrâns pe Capul Țării să facă după voia lor. Pe viitor nenorocirea

aceasta nu se va mai putea întâmpla. Regelui i se dă, prin noua Constituție, mai mare putere și asupra Parlamentului. Il convoacă cel puțin odată pe an. Tot El îl închide. Regele poate amâna parlamentul. El poate dizolva ambele corpuri legislative sau numai una.

Prin aceste puteri, se pune capăt discuțiilor lungite într'adins, în parlament, pentru ca să nu poată lucra și guvernul să-și dea demisia, și tuturor tulburărilor zădărnice teșite din prea marea libertate de până acum a Corpurilor legislative.

Regele are de a da Decrete, cu putere de lege, în intervalul dintre sesiuni, sau când parlamentul e dizolvat.

5. Valdarea alegerilor pentru Camera Deputaților și Senat nu o vor mai face în viitor însăși ele, ci *Inalta Curte de Casație*.

E iarăși o inovație fericită. Pentru că orice ilegalități s'ar fi săvârșit la o alegere, dacă alesul era din majoritate, era confirmat prin votul acestei majorități, așa că libertatea alegerilor nu era nici cum apărată.

Dreptul de alegător în viitor îl vor avea numai cetățenii români *trecuți de 30 de ani*, și cari practică vreo muncă intrând în una din următoarele categorii :

- a) Agricultură și munca manuală ;
- b) Comerțul și industria ;
- c) Ocupațiuni intelectuale (advocați, medici, ingineri, preoți, profesori etc.).

Așa dar acei cetățeni români cari nu produc nici o muncă pozitivă, cari sunt lipsiți de orice ocupații, chiar dacă sunt pregătiți pentru una, și nu lucrează din vina lor, nu vor avea drept de vot.

Suntem aici în fața unei adânci și fundamentale schimbări în structura ce se creiază Statului: el se va întemeia pe categorii de producțiune, și aceste categorii, prin reprezentanții lor în parlament, vor înlocui partidele politice de până acuma. Nu partidul politic își va pune candidații, ci celea trei categorii de producțiune numite în noua Constituție. Agricultorii își vor alege deputații și senatorii lor; comercianții și industriașii pe ai lor, și așa mai departe.

Este firesc să ne așteptăm fiecare breaslă să fie mai bine reprezentată prin oamenii săi, de aceeași muncă, decât de alții streini de îndeletnicirea lor. În regimul trecut orice candidat putea reprezenta orice categorie de muncă.

Alegerile nu se vor mai face pe liste, pe județe și pe circumscripții electorale singurale; candidații nu vor mai fi aleși în semnul și în numele unui partid, ci în temeiul încrederii pe care li-l dă lor breasla respectivă, în numele căreia candidează.

Prin aceasta, se sparge marele târg electoral care a făcut atâta rău țării în anii de după unire.

Deputații se vor alege pe 6 ani, pentru a fi cât mai rar alegeri, și a se feri țara de tulburare.

Prin legea electorală, care se lucrează acum, se vor stabili amănunțit condițiile cerute pentru a fi alegător, atât pentru bărbați, cât și pentru femei. Deci și femeile vor avea drept de vot în viitor, după normele ce le va fixa legea.

Senatul se compune din senatori numiți de Rege, senatori de drept, și senatori aleși. Senatorii de drept vor fi numai cei recunoscuți până la noua Constituție. Senatorii numiți și aleși vor fi pentru un termen de nouă ani.

Între punctele din Constituție care hotărăsc despre Miniștri la Art. 67 se spune: „Nu poate fi ministru decât cel ce este român de cel puțin trei generații. Se exceptează aceia care au fost miniștri până acum”.

Regele și fiecare Adunare legiuitoare poate cere urmărirea miniștrilor, și trimiterea lor în judecata Înaltei Curți de Casație.

Dispozițiile acestea sunt menite să facă vie responsabilitatea ministerială, și sunt dintre cele mai bine venite.

În cap. IV, V, VI din Titlul III al Constituției sunt dispoziții referitoare la puterea judecătorească. Știm că prin decret lege s'au desființat *curțile cu jurați*, care au achitat în vremea din urmă pe atâția criminali. În viitor justiția va fi servită numai prin organele sale legale, pregătite pentru această înaltă misiune în Stat.

Pentru instituțiile administrative: comună, județ etc. noua Constituție prevede că ele sunt statornicite prin legi. Prin legile nouă ce se vor aduce, între care o nouă Lege

administrativă, care va trebui să aducă mari și profunde schimbări în organizația administrativă actuală, pentru o mai bună și mai repede funcționare a ei, spre folosul întregii populații.

În Titlul IV se cuprind dispozițiile referitoare la *Finanțe*, în al V-lea, despre *Oștire*. În aceasta din urmă se stabilește că „Nici o trupă armată străină nu poate fi admisă în serviciul Statului, nu poate intra sau trece pe teritoriul României, decât în virtutea unei legi.

În Titlul VI, la dispoziții generale, se stabilește că limba română e *limba oficială a Statului*. În caz de pericol se poate institui starea de asediu generală și parțială. Se arată în Titlul VII cum se poate revizui constituția prezentă, și alte dispoziții finale.

* * *

6. Noua Constituție a intrat în vigoare la data apariției ei în Monitorul Oficial. Legile care trebuiesc elaborate din nou, sau modificate în spiritul noii Constituții, sunt în studiu și în lucrare.

Țara are o haină nouă pentru întregul ei trup. Urmează să creiem acum, sau să desăvârșim sufletul românesc, care să umple și vivifice acest trup.

Toți cetățenii Țării avem datoria să lucrăm și să asudăm la creșterea acestui suflet. Litera legii, chiar a legii legilor, rămâne moartă fără concursul cetățeanului. Am putea spune, pe înțelesul tuturor, că atunci vom munci la creșterea sufletului tuturor executării noii Constituții, când ne vom sili fiecare, simplu cetățean sau slujbaș, să ne facea datoria întreagă, față de noi înșine, de familie, de stat, de județ, de Țară și Rege.

Când ne vom așterne cu toții pe o muncă încordată, pe o mare omenie și cinste, duși de adâncă râvnă de dreptate și de dragoste pentru Naștunea română, și de Domnitorul ei, neodihniți pentru binele neamului, M. Sa Regele Carol II.

Convocare. Domnii Președinți ai despărțămintelor ca și alți delegați ai comitetelor lor, sunt rugați a participa la ședința care se va ține Sâmbătă, în 14 Mai c., ora 10 a. m., în localul Astei în Cluj, strada Moșilor, cu următoarea ordine de zi:

1. Dl Prof. Săulescu: Școala țărănească permanentă;
2. Dl Insp. Iosif Goșteanu: Organizarea cercului cultural al Astei;

3. Diverse.

In ziua de 15 Mai, va avea loc Șoimiada anuală.

Președintele Astei

Iuliu Moldovan.

*

Străbătând despărțămintele...

Fapte din Oradea. Puține din orașele Ardealului au un număr așa de mare de societăți culturale ca Oradea. Această eflorescență de organizațiuni de acest fel nu aduce totdeauna după sine creșterea activității culturale, ci adesea se întâmplă tocmai contrarul, societățile concurându-se între ele, încercând în mod inutil ocupațiunile celor câțiva membri ai lor. Aceasta este și situația din capitala Bihorului. Nu vrem să intrăm acum mai adânc în caracterizarea ei, pentru a lămuri cauzele care i-au dat naștere. Am ținut să scoatem însă în evidență această stare de fapt pentru că ea este în favoarea despărțământului nostru central din acest oraș. Dacă această organizațiune s'a putut afirma cu multă energie în ultimul timp, cu toată această „conurență“ multiplă, este un merit în plus al ei și o dovadă de devotament pentru idealurile Astei, a celor care o conduc. Președintele, dl Dr. Teodor Popa, avocat și-a însușit dragostea pentru Asociațiune la vatra de românism a marelui Aurel Lazar, cu care împreună a stră-

bătut adeseori, în vremuri grele, saatele Bihorului, dăruind lumină și încredere în destinele neamului; secretearul, dl Gh. Vornicu, directorul Gimnaziului de băieți și-a dovedit vredniela de organizator și dragostea pentru sat încă de pe când era la Sighetul Marmășiei, unde a întemeiat un admirabil muzeu regional. Activitatea despărțământului se razimă mai ales pe umerii rezistenți ai acestor doi frunțași. Trebuie să adăugăm însă — spre einstea Bihorenilor — că chemarea Astei a găsit adeseori ecou și în sufletele altor intelectuali din localitate. In deosebi îndemnul nostru pentru o luptă sistematică de ridicare a elementului românesc de pe frontieră a fost primit dela început în toate cercurile conducătoare ale Orăzii cu multă înțelegere, cu un interes care creștea dela o conferință la alta, dându ne o mare încredere în succesul planului nostru de muncă. Cel dintâi merit al despărțământului nostru central din Bihor este așadar încadrarea în acest plan, sprijinul desinteresat încredințat lui. In momentul de față chestionarele noastre, pri-

uiloare la situația elementului românesc din acest județ de graniță mare cât o provincie, au fost trimise în toate comunele despărțământului. Materialul cules va fi sistematizat și studiat cu obiectivitate. Astra s'a înălțat astfel în stima tuturor, datorită interesului pe care a știut să-l trezească față de această vitală problemă, prin devotamentul și tactul conducătorilor ei din Oradea.

Activitatea lor nu s'a mărginit însă numai la atât. Mândria Bihorenilor este școala țărănească. De patru ani încoace, ea a fost organizată în fiecare iarnă, la început numai pentru bărbați, mai în urmă și pentru femei. Bunul nume al acestei instituții a fost răspândit astfel în întreg județul. Țăranii de abia așteaptă să se împărtășească din binefacerile ei. Școala din acest an a durat dela 14 Februarie la 7 Martie, având 35 de elevi-țărani. Prefectura Județului și Camera de Agricultură a colaborat tot timpul la bunul ei rezultat. Deschiderea și închiderea cursurilor au luat proporțiile unei adevărate sărbători. Țăranii au primit drept premii cărți de ale Astei, puțeci și semințe de trifoi. Pe ziua de 1 Mai este anunțată o școală țărănească pentru femei. Ea va fi organizată și în acest an în colaborare cu Reuniunea femeilor române, a căror prezidentă, d-na Deturia Candrea, a arătat totdeauna multă înțelegere și a sprijinit cu dragă inimă această instituție. Conducătorii despărțământului au făcut însă în acest an o mare descoperire: Școala țărănească locală în satele și orașele județului. Începutul a fost făcut cu comuna fruntașă Cefa, din apropierea frontierei, unde a fost organizată o școală de 10 zile, cu participarea regulată a 45 de țărani.

Di Const. Anastasiu, directorul școlii primare din această localitate, a dat mult ajutor pentru buna reușită a acestor cursuri. Profesorii se deplasau zilnic dela Oradea. La terminarea cursurilor, elevii au fost aduși la Oradea, pentru a asista la un spectacol de cinematograf, a vizita diferite instituții și întreprinderi.

Despărțământul a mai organizat un ciclu de conferințe pentru intelectuali, cu conferențieri veniți din alte orașe. Ele au fost urmărite cu mult interes de publicul Orăzii.

N'au fost neglijate nici despărțăminte de plasă. Unele din ele au trebuiță de comitete noi, cu mai multă înțelegere pentru programul de activitate al Astei. În iarna aceasta a fost reorganizat desp. Beliu, în fruntea căruia a fost ales Păr. Protopop *Const. Mureșeanu*.

Activitatea despărț. din Alba-Iulia merită de asemenea să fie remarcată și adusă de pildă celorlalte despărțăminte. Mai ales de când a ajuns în fruntea acestei organizații dl *Eugen Hulea*, directorul liceului „Mihai Viteazul“, această activitate a luat un ritm nou, susținut cu entuziasm și cu un admirabil spirit de organizare. Am amintit în raportul nostru general din vara trecută felul în care a fost organizată școala țărănească din acest despărțământ, fără îndoială una din cele mai bune școale țărănești ale Astei din anul de gestiune 1936—37. Ideia înaltă pe care și-au făcut-o înfăptuitorii acestei instituții despre menirea ei, a înrădăcinat-o nu numai în conștiința satelor, ci și a intelectualilor din Alba-Iulia. Astfel se explică faptul că, cu toate dificultățile întâmpinate, școala a fost organizată și în iarna aceasta. Cursurile au avut loc dela 10—20 Februarie fiind urmate de 21

de țărani din 10 comune. Camera de Agricultură a dat și aici sprijinul ei. Elevii au primit premiul în valoare de 3000 lei și câte o diplomă.

Ceea ce merită să fie subliniat într'un mod deosebit din activitatea acestui despărțământ este însă grija pe care o poartă cercurilor culturale. Numărul lor a fost ridicat în iarna aceasta la 30, toate înzestrate cu drapelul unele din ele cu bune biblioteci, cu membri numeroși, sigiliu, registre. În deosebi sfințirea drapelurilor este prilej de mari serbări culturale. Cereul din Sântimbru a realizat cu acest prilej un venit de 2000 lei. Pentru conferințele la sate din primăvara aceasta, s'eu angajat un mare număr de intelectuali. Fiecare cere le așteaptă de altfel cu un adevărat entuziasm. Conducerea despărțământului a luat inițiativa înzestrării unor comune cu monumente istorice și cu biblioteci bine înzestrate și cercetate.

Despărțământul a dat o însemnată contribuție la ridicarea monumentului lui Horia (aproape 700.000 lei) a cărui desvelire (14 Oct. 1937) s'a făcut sub auspiciile și cu activă colaborare.

Sub conducerea dlui Hulea a fost reorganizat despărț. din *Abrud*. Președinte a fost ales dl *Ioan Micu*, directorul Școlii Normale din localitate. O harnică campanie pentru reorganizarea cercurilor culturale și a conferințelor la sate a fost inițiată și aici.

Dintre despărțămintele de plasă ale acestui județ, acela care s'a impus prin activitatea lui într'adevăr excepțională, (mai ales dacă ținem seamă de mijloacele materiale și puterile de care dispune) este despărțământul din *Zlatna*. Am avut de câteva ori prilejul să vorbim de

munca și jertfa închinată Astei de o mână de oameni din fruntea acestei organizații. Dacă revenim asupra ei, este pentru că ea continuă în același ritm, trezind la viață nouă, românească întreaga regiune. Părintele *Fodoreanu*, președintele despărțământului, împreună cu harnicul și întreprinzătorul lui secretar dl *Ioan Popa*, pot avea mângâierea datoriei împlinite cu prisosință și imbelșugată în roade. Tăria acestei organizații stă în mândrii ei Șoimi, al căror prefect este dl *Popa*. Numărul lor crește mereu; bunul lor nume a trecut dincolo de hotarele despărțământului. Activitatea cercurilor culturale este susținută în prima linie de nucleele șoimănești. Începând din Septembrie și până când scriem aceste note, prefectul Șoimilor a cercetat 20 de comune din județul Alba și Munții Apuseni, roșind conferințe, organizând festivaluri. Zilele mari ale neamului iau, mai ales în Zlatna, proporțiile unor sărbătoriri de o amploare, pe care localnicii nu au cunoscut-o înainte. Casa culturală abia mai poate cuprinde marele număr al participanților. Se realizează cu aceste prilejuri și venite frumoase, absolut necesare pentru acoperirea cheltuielilor de propagandă. Săptămână de săptămână se fac exerciții corale și de educație fizică.

Tot sub conducerea dlui *Popa* a fost organizată, în iarna aceasta, cea dintâi școală țărănească a despărțământului, la Zlatna. Cursurile au început la 13 Februarie și au durat până la 27 Martie, fiind urmate de 35—50 cursiști. S'au ținut în total 77 de lecțiuni după programul tip al Astei.

Organizația are la activul ei și alte realizări, specifice programului

șoimănesc. Astfel Șoimii din Valea-Mică, Zlatna și Almaș au sădit 130 pomi. Șoimii din Valea-Mică și toți membrii Astrei au contribuit la facerea a 30.000 de cărămizi și au transportat 100 care de piatră pentru Casa Culturală. În Zlatna, în urma conferințelor școlii țărănești, s'au cumpărat 1500 pomi.

O casă culturală în Țara Oașului. Când treci cereul de munți și coline, care încheie ea într'un amfiteatru, colțul nordic al județului Satu-Mare, te găsești într'adevăr într'una din acele „Țări“ românești, de o originalitate neașteptată. Pentru primitivismul și specificul ei, etnie, ea a tentat mulți cercetători: filologi, etnografi, folcloriști, istorici. Această satisfacție a cercetătorului de urme vechi și autentice românești e înlocuită însă repede de o mare tristețe. Mizeria, ignoranța și paragina, care stăpânește satele de aici n'are pereche decât doar în Maramureș și în unele regiuni ale Munților Apuseni. Și pentru ea decorul să fie complet Evreul nu lipsește nici el. În Negrești, centrul plășii — căci toată „Țara“ nu este mai mare decât o plasă — strada principală este plină pe ambele margini de dughene evreiești. În toată localitatea — un sat mare românesc — nu se găsește decât un singur comerciant român; meseriașii lipsese cu desăvârșire. Și mi se spune că situația se prezintă asemănătoare și în celelalte comune. Iată pentru ce trebuie salutăată cu toată bucuria orice inițiativă culturală, orice încercare de a face ceva pentru ridicarea țărânului, aici unde totul este de făcut. Și bucuria noastră este cu atât mai mare, cu cât am găsit aici o înfăptuire care poate deveni o binecuvântare pentru întreaga Țară a Oa-

șului, iar pentru celelalte despărțăminte un exemplu demn de urmat. Ne gândim la frumoasa Casă Națională, care se ridică în mijlocul Negreștilor, ridicată prin vrednicia comitetului local al Astrei, condus de dl inspector silvic *Pușcașiu*. Ea a costat aproape 800.000 din care cea mai mare parte au fost suportați de intelectualii români din localitate. A dat și prefectura din Satu-Mare ceva, s'au mai primit modeste subvenții dela câte o instituție, greul a fost suportat însă de bieții funcționari și liber profesioniști din Negrești, care și-au pus în gând să înalțe acolo un templu al culturii, din care să se reverse lumină peste întreaga lor „Țară“. Și de fapt, în forma ei monumentală, Casa Națională din Negrești poate deveni un adevărat Palat cultural al Țării Oașului. În sălile ei noi vedem, în viitorul apropiat, școli țărănești, un muzeu regional și mari festivaluri, la care să-și arate podoabele portului, ale dansului și ale cântecului toate satele oașene. Zidurile acelea trebuie umplute cu suflet. Avem credința că aceia care le-au ridicat, au sufletul acesta.

În despărțămintele din regiunea secuizată activitatea Astrei înaintează în același ritm, pe care l-am remarcat cu elogii în raportul nostru general. Despărțământul *Ciuc* condus de dl *Petre Pașnicu*, președinte de Tribunal, a fost împânzit cu școli țărănești și cu cursuri de limba română. În *Odorheiu*, *Oclandul* dlui *Dr. Cionca*, organizează de asemenea școli țărănești, răspândește portul românesc și pune la cale mari manifestații naționale. O școală țărănească a organizat și despărțământul central din acest județ, condus de dl *Steriope*, directorul li-

ceului, în comuna secuizată Satu-Mare. În Treiscaune, părintele *Folea*, a avut la Ozun o admirabilă școală pentru bărbați, cu participarea a 40 de elevi din mai multe comune. O școală pentru femei va lua ființă în cursul primăverii. Merită toate elogiile despărțământul *Târgu-Seceusc*, organizat de curând sub președinția părintelui *Rafiroiu*. În iarna aceasta d-sa a întemeiat o școală pentru bărbați și una pentru fete, aceasta din urmă cu colaborarea înțelegătoare a Școlii Normale din localitate. Toți elevii au fost Români secuizați. Au fost împărțite apoi ajutoare copiilor săraci, s'au ținut conferințe la sate, s'au organizat festivaluri, au luat ființă câteva cercuri culturale. Regiunea secuizată pulsează de o viață nouă românească, datorită muncii neostoite a despărțământelor noastre.

I. B.

Reorganizarea desp. Câmpeni. Ne vin din multe colțuri ale Ardealului semne de primăvăratie înviore, dorinți de organizare și reorganizare în scopul unei activități mai vii. Așa de pildă stă cazul cu desp. Câmpeni ai cărei frunțași au fost la 22 Ianuarie a. e. întruniți de părintele protopop *Sorin I. Furdui*, care a propus înființarea unui centru regional cu 3 despărțăminte, la Câmpeni, Avram Iancu și Albac. După însufleșite dezbateri, s'a luat hotărârea alegerii unui comitet provizoriu care să înscrie membrii și să pregătească adunarea gene ală. Ca președinte a fost ales protopop *Sorin I. Furdui*.

Urâm desp. Câmpeni o organizare cât mai grăbnică și mai temeinică pe deasupra neînțelegerilor și preocupărilor neînsemnate și nu ne îndoiim că apelul nostru va deștepta răsunetul cuvent.

Al. D.

Despărțământul Abrud (Alba) a purces la reorganizarea comitetului său de conducere în Adunarea generală dela 2 Februarie e. care s'a ținut la

Abrud sub președinția dlui prof. *Eugen Hulea*, delegat al comitetului central.

După ce Adunarea s'a închinat în fața memoriei fostului președinte *Dr. Candid David*, încep lucrările de alegere potrivit Statutelor într'o atmosferă de cordială înțelegere. Adunarea generală alege următorul comitet:

Ioan Micu, dir. școlii normale, președinte, *Ing. Nic. Maghiaru*, vicepreședinte, *Prof. Nic. Gavra*, vicepreședinte, *Dr. Sabin Cioara*, secretar *Romul Drăghieni*, căster, *Dr. Gh. David*, jun., controlor, *Remus Oniciu*, bibliotecar, *Eugen Radu*, econom. *Dr. Gh. David*, senior e de asemeni ales ca președinte de onoare.

Conducerea centrală a „Asociațiunii” dorește noului Comitet izbândă deplină în activitatea sa și așteapă nerăbdătoare primele roade ale muncii sale.

Al. D.

Școala jărănească a despărțământului Tg.-Săcuiesc. S'a deschis la 29 Noemv 1937 și și-a ținut cursurile până la 19 Dec. a. t. cu 14 elevi-jărani din comunele Moașca, Trei Scaune, Ojdula, Cernatul de sus, Cernatul de jos, Tg.-Săcuiesc.

Insemnăm cu recunoștință numele bravilor profesori ai școlii: dl subrevizor *Petre Lifu*, dl inginer *Paul Bramă*, prof *Ionel Oltean*, prof. *Valer Greavu*, comisar *Gh. Bucșa*, preot *Ioan Rafiroiu*, președintele desp. și organizatorul harnic al școlii, d-na *Dr. Atanasia Gherasim*, *Dr. Herman Krafft*, med. veterinar, învăț. *Ileana Preluca*, ing. silvic *Gh. Predescu*, învăț. *M. Dragonir*. Elevii necunoscând decât puțin limba, profesorii au avut multe greutăți de învăț contribuind însă cu toții pe lângă obiectele predăte, la învățarea lor în românește.

S'au vizitat o fermă model, gospodăria, cinematograful. O serbare însufleșită a încheiat cursul, la care elevul *Nițu Dionise*, a mulțumit „Astrei” pentru darul ce l'a constituit școala.

Al. D.

Școlile jărănești ale desp. Ocland-Odorheiu. Ca și în trecuți și de data aceasta, desp. Ocland s'a străduit să organizeze școli jărănești

pentru bărbați și femei, așa cum s'a mai pomenit mai sus. Președintele desp. Dr. Cionca Macedon a lucrat și acum cu entuziasm și pricepere.

Au urmat cursurile 33 de țărani Români secuizați — cărora le-au predat profesorii: părintele *Sorin Popa* și notar *Ducea Const.*; părint. *Suciu* și teolog *Aron Milea*, Dr. *Iosif Boieriu*, inginer agronom *Ioan Gherman*, medic veterinar *Wilver Martin*, inv. D. *Țopănă*, *Iuliu Mureșanu*, *Olteanu Sabin*, silvicultor *N. Comșa*, I. *Munteanu*, șeful secției jandarmi, *Iuliu Mureșanu* și *Maria Mureșanu*, pentru dansuri și cântece naționale.

Școala jărănească pentru femei a ținut cursuri cu 21 eleve, românce secuizate, sub direcțiunea părintelui *Popa Ioan*. Au predat la această școală: părint. I. *Popa*, I. *Socol*, director școlar, Dr. *Gyorify Maria*, *Drăgan Gh.*, inv., I. *Gherman*, ing agronom, ds. *M. Constantinescu*, invăț., *lordache Toma*, d-na *Kiss M.*, d-na *Popa*.

O problemă grea ce a fost rezolvită într'un mod ce urmează a mai fi discutat, a constituit reintroducerea portului național la Românele secuizate ale școlii. Cum conducerea desp. n'a primit încă un răspuns dela Muzeul etnografie din Cluj unde cerea să fie stabilit portul, s'a procedat la alegerea lui de către cursiste chiar, cărora le-a plăcut cel mai mult portul săliștean. Ele și l-au confecționat singure cu material procurat de „Astra”, așa că la serbarea de închidere a cursurilor s'au prezentat toate în costume naționale.

Al. D.

Cu fruntea ridicată se intitulează buletinul despărțământului județean al „Astrei” sibiene cuprinzând cu avânt serise și adunate roadele muncii pe anul 1936—37. Într'un respectabil volum de peste 140 pg. se înșiruie ofranda culturală a acestui desp., bogată ca 'n toți anii, tot mai sistematică și mai bine organizată, împărțindu-se la fel între oraș și sat, cu mijloace potrivite pentru fiecare.

Pe lângă obișnuitele ședințe ale comitetului central județean, s'au ținut 20 conferințe pentru intelectuali în oraș de către foarte distinse personalități.

Universitatea populară și-a continuat instructivele ei seri de literatură, psihologie, educație, economie, drept, fizico-naturale, istoria națională ș. a., realizând pentru publicul de mijloc o adevărată școală a plăcerii, minții și inimii. 12 conferințe antifrezioniste semănate pe întreg județul au însemnate frumoase prilejuri de stimulare a conștiinței naționale. Conferințele pe sate n'au cunoscut de asemenea odihnă și sărbătoare de sărbătoare, intelectuali sibiieni și de pe sate au cutreerat județul cu 107 prelegeri din toate domeniile. Avântul cultural a fost susținut de cele 86 biblioteci ale desp. cu 21.582 volume, cu 8426 cititori. Cele 39 de coruri sătești și-au continuat cu stăruință pregătirea. O mare ofensivă sanitară s'a realizat prin anchetele școlare examinându-se 859 de elevi. Pe baza celor 30.000 de fișe individuale, dnii Dr. *Iosif Stoichiția* și I. *Cosma* au lucrat importantul studiu: „Contribuțiuni la studiul problemei sanitare rurale”. Pentru stimularea vieții economice, școala jărănească și-a dat din nou prețiosul ei concurs. Au fost 20 elevi țărani. S'a continuat pe acest țărâm programul economic de ridicare a *Boiții* și s'a făcut un concurs de gospodărie la *Săliște*.

Buletinul desp Sibiu publică apoi amănunțite dări de seamă despre activitatea despărțământelor de plasă din care se vede cât de sistematică e descentralizarea culturală aci, cum fiecare desp. de plasă e un viu focar de răspândire a culturii paralel cu opera comitetului central județean. La sfârșit, buletinul ne dă un tablou al conferințelor și prelegerilor populare după subiecte înregistrând cifra de 818, cele mai multe (174) fiind din domeniul istoriei naționale, apoi al religiei (98) și diverse chestiuni culturale (95). Nu e mai puțin elocvent, tabloul conferențiarilor pe profesioni, de unde aflăm din nou că preoții și învățătorii sunt cei mai aprigi susținători ai „Astrei” (71 preoți, au ținut 195 conferințe, iar 164 învăț. 395 conf.) Tot aici găsim datele principale recapitulative ale activității desp. La cele de mai sus, mai adăugăm: totalul conferințelor 344, numărul cercurilor culturale din

județ 76, iar cifra pieselor jucate 106, membrii cu taxele achitate 708.

La sfârșitul buletinului, se publică unele anexe de o deosebită însemnătate: *un referat* al dlui Dr. I. Cosma relativ la școlile țărănești din Jugoslavia pe care le-a văzut la fața locului, două teme în studiate planuri de ridicare economică a satelor *Ghijasa de jos și Tichindeal* alcătuite de dl ing. agronom Traian Suciu Sibianu.

Cu un astfel de bogat și auriu seceriș, despărțământul nostru din Sibiu prezidat de dl inspector școlar S. Teșosu, poate într-adevăr să se înfățișeze lumii românești... *cu fruntea ridicată.* Al. D.

Șoimii Carpaților. (An. I, 1). Au apărut cu primul lor număr, încheșgând o bine scrisă și mândru tipărită revistă trimestrială a organizației cu acest nume. Tribunalul Șoimilor — dl prof. Iuliu Hașegan — este și conducătorul revistei, înconșjurat de statul său major de totdeauna și de frunțașii scrisului „Astrei“.

„Vigoare, conștiință, disciplină“, iată deviza Șoimilor care țipă parădă din fiecare rând al revistei ce știe să fie convingătoare, energică, entuziasă. Din scurțul, dar substanțialul *Cuvânt înainte* al dlui Iuliu Hașegan, desprindem rândurile de înaltă etică ce sunt:

„Este o datorie a conșducerii culturale ca să desvolte o concepție de viață eroică și o dispoziție spre fapte bune, energii pe care vrem să le punem în serviciul idealului național...“

Dl Iuliu Moldovan, președintele „Asociașunii“, serie un avântat articol desfășurând *Gândul dela care a pornit organizația Șoimii Carpaților*“, încadrată în „Astra“.

Dioile rubricii de agricultură, gospodărie, igienă, familie, cultură, tineret, alcătuesc un adevărat front al vigoarei, conștiinței și disciplinei revistei, care porcede din inimă și se îndreaptă generoasă spre alte inimi.

„Șoimii Carpaților“ au realizat cu această revistă a lor încă o faptă cu răsuneț ce va străbate departe.

Al. D.

*

Congresul Federației Societășilor culturale din Arad ținut la 30 Ianuarie, a însemnat de știgr un eveniment cultural de o însemnătate care n'a fost îndeajuns de subliniată în publicistica noastră. Numărul de pe Ian.— Febr. 1938 al „Hotarului“ ne aduce bogate știri și conturează oficial fizionomia acestui conșgres prin publicarea referatelor ce au fost acolo desvoltate.

Este unul din rarile momente ale vieșii noastre culturale, când societăși și oameni divergent organizași, își dau mâna spre a-și uni puterile și a-și realiza felurile spirituale. Nefericitul individualism anarhic ce ne caracterizează încă, a putut fi înfrânt pe meleagurile Aradului, realizându-se astfel o *faptă culturală* evidentă, de primul rang fiindcă în definițivă cultură înseamnă *unitate și armonie* în societate.

Săvârșind un gest de o atât de strălucită inspirație, societășile culturale arădane nu dovedesc mai puțin o cunoaștere precisă a idealurilor locale pentru care au a jertfit la granița de Vest. O *supremație a culturii românești* din aceste părți a cerut cu drept cuvânt prof. Al. Constantinescu, iar alți cărturari de seamă au desvoltat planurile unei monograșii a judeșului, înfiinșare de arhive arădane, rostul Palatului Cultural, importanța săpăturilor arheologice aci, înfiinșarea unui muzeu etnografic (Dr. Cornel Radu, Dr. Gh. Ciuhandu, Ascaniu Crișan, Lazăr Nichi, Caius Lepa).

Înșelegerea acestor cărturari pentru problemele locale merită un elogiu neprecupeșit pe care „Astra“ li-l trimite din tot sufletul. Fie ca fapta Aradului să rodească și pe alte meleaguri. Al. D.

*

Centenarul „Gazetei Transilvaniei“ și-a avut în publicistica noastră un binemeritat ecou. Glasuri oficiale în frunte cu cel al fostului Ministru Voicu Nifescu s'au alăturat de corul mânăuitorilor de conșdei, celebrând cu toșii marele eveniment. O sută de ani de presă românească în Ardeal conștitue desigur un fapt care necesită ample și admirative comentări. „Transilvania“ noastră își va face o

deosebită onoare a-încehna omagiul său într'unul din numerele viitoare.
Red.

*

Luceafărul. (Revista Regionalei Bănăţene a „Astrei”) an. IV, 1—2.

De bună calitate literară şi acest număr care îmbracă un caracter local atât de pronunţat spre bucuria noastră. „*La marginea Banatului*” se întitulează notele descriptive cu vădite merite artistice ale lui *Ioachim Miloia*, preţioase de asemeni însemnările lui *Tr. Topliceanu* despre *Colindele din Belinţ*, interesante desvăluirile lui *Caius Brediceanu* despre învăţatul român necunoscut şi neapreciat cum se cuvine, ce poartă numele lui *Trandafir Vuia*. Versuri şi proză de *P. Tomiciu*, *Gr. Bugarin*, *D. Drăgoescu*.

Cronicele se ocupă de asemeni de probleme bănăţeneşti. Un subiect important nu e tratat totuşi: *activitatea desp. judeţene sau cercurilor culturale ale Regionalei „Astra”*. N'ar fi potrivit spre a corespunde mai bine subtitlului revistei să se înfiinţeze o rubrică permanentă care să udune secerişul cultural al „Astrei” bănăţene?

Al. D.

„**Izvoaraşul**”, revistă de „muzică, artă naţională, folclor şi teatru sătesc”. De 17 ani apare într'un sat Bistriţa-Mehedinţi, lângă T. Severin, revista aceasta lunară, care publică în fiecare număr material preţios din domeniile arătate mai sus.

Păr. iconom Gh. N. Dumitrescu-Bistriţa — cu soţia dsale *dna Olimpia*, se îngrijesc ca revista să apară în tiparniţă proprie, necunoscând liniştea întru a răspândi, pe lângă această bună revistă şi o bibliotecă populară a „Izvoaraşului”, cu piese teatrale pentru popor, cântece populare pe note, glume, povestiri, etc. (preţuri mici de tot, între 4 şi 10 lei) şi calendare de ale „Izvoaraşului” cu material biografic de folclorişti şi material folcloristic cules de zeci şi zeci de învăţători şi alţi intelectuali din toate regiunile.

Fiecare număr cuprinde: la început câte 8 pagini de note muzicale şi text de poezii populare, apoi articolele principale, sfaturi pentru folclorişti (între cari se află şi spe-

cialistul *Artur Gorovei* ş. a.), biografii, „basmе, legende, povestiri”, „balade, legende, cântece bătrâneşti”, glume, hazuri, snoave. „doine, cântece”, „chiuituri, strigături”, cuvinte dialectale”, „descântece, farmece, vrăji”, „pagini de teatru sătesc”, „arhiva de folclor”, „de vorbă cu ceilorli noştri”.

Revista este vioi redactată şi merită să fie răspândită şi în bibliotecile despărţămintelor noastre, aducând un bogat material de lectură şi pentru şezătorile culturale.

Preţul este nespus de mic: elevii, studenţii şi cantorii bisericeşti 80 de lei la an, abon. anual obişnuit 100 de lei, instituţiile 150 de lei. Red. şi administrator. Bistriţa-Mehedinţi. Of. T. Severin.

*

„**Vatra**”, „cuvânt oltenesc pentru neamul românesc”. Revistă culturală, tipărită în Craiova („Ramuri”) de Regionala Oltenia a „Fund. cult. regale Principele Carol”.

Ce revistă minunat redactată şi ea formă şi în ce priveşte conţinutul! Directorul ei, dl *C. Saban-Făgeţel*, este un priceput conducător de editură, cu vederi largi, cu perseverenţă vrednică de toată lauda.

Desenurile artistice, cari strigă de a fi puse în ramă, articolele subscrise de condee pricepute (Ap. D. Culea, Şt. Bălceşti, Dr. Popu-Şanţeanu, Pr. Elefterie D. Marinescu, Gh. I. Chişibura, Dumitru Imbrescu, I. Popescu-Teiuşan, Al. Mateevici, prof., T. Păunescu-U'mu, Traian Demetrescu, note de *Nellu Ionescu*) — toate te invită să le citeşti. Sătenii, elevii şi studenţii 80 de lei la an, căminele cult., comitetele şcolare, primăriile rurale şi locuitorii oraşelor — 120 de lei pe an, instituţiile urbane 500 lei. Adresa: *Palatul „Ramuri”* — Craiova.

Cine se plânge că nu avem reviste bune pentru popor, bune şi ieftine, să-şi dea osteneala şi să-şi procure, pe lângă „Albina”, aceste trei reviste, recomandate de astădată şi se va convinge că plângerile îi sunt *neintemeiate*. E vorba să se răspândească în pături cât mai largi astfel de publicaţii ieftine şi aducătoare de raze de soare în gospodăriile ţărăneşti. H. P.-P.